

Nacrt, mart 2022.

Medijska strategija Crne Gore 2022 – 2026 sa Akcionim planom za 2022. i 2023. godinu

I Uvod

Sloboda izražavanja i sloboda medija kao njen sastavni dio predstavljaju jedno od osnovnih ljudskih prava i temelj svake demokratske i pravne države. Zato je višestruko zaštićena međunarodnim konvencijama, a država je dužna da ovu oblast uredi shodno strateškim ciljevima pristupanja Evropskoj uniji i da unaprijedi principe slobode izražavanja, održivosti medija, kao i koncepte nezavisne regulacije i samoregulacije medija.

Opredjeljenje Vlade Crne Gore je da će se zalagati za dostupnost informacija, slobodu govora i slobodu medija. S tim u vezi, potrebno je da se unaprijede medijske slobode, poveća građanska participacija, generalno poboljšaju uslovi za rad medija, transparentnost, razvoj medijskog pluralizma i medijske pismenosti. Javnom servisu RTCG i lokalnim javnim emiterima neophodno je osigurati stabilno finansiranje i urednicku i novinarsku samostalnost, te unaprijediti kriterijume za izbor savjeta RTCG i lokalnih javnih emitera. Sve su ovo razlozi za donošenje Medijske strategije Crne Gore 2022 – 2026, sa pratećim Akcionim planom za 2022. i 2023. godinu.

Analiza medijskog sektora u Crnoj Gori sa preporukama za usklađivanje sa standardima Savjeta Evrope i Evropske Unije iz 2017. godine ukazala je na slabo i polarizovano medijsko tržište sa visokim stepenom državne intervencije, nedosljednim i pravnim i institucionalnim okvirom sa preporukama punoj nezavisnosti i efikasnosti regulatora, fragmentiranom samoregulacijom, rizicima vezanim za integritet i bezbjednost novinara.

Imajući u vidu prethodno navedeno, te posvećenost Vlade Crne Gore da se crnogorskoj medijskoj zajednici pruži snažna podrška kroz unaprjeđenje medijskog okruženja, kako bi se osigurali uslovi za nesmetan rad i afirmaciju slobode medija, konstatovana je potreba za pripremom Medijske Strategije za period 2022-2026.

Ovom Strategijom jasno će se definisati ciljevi, pravci razvoja, i budući planovi kako bi se obezbijedilo povoljno okruženje za slobodu informisanja, protok ideja i mišljenja u ostvarivanju javnog interesa, kao i za uređeno medijsko tržište. Na ovaj način želimo da stvorimo uslove za rad, koji će doprinijeti unapređenju ambijenta za slobodno i profesionalno novinarstvo, odnosno da građanima bude omogućeno pravo na istinitu, pravovremenu i cjelovitu informaciju.

Vlada Crne Gore, izabrana u decembru 2020. godine, je u svom programu predvidjela donošenje Medijske strategije za IV kvartal 2021. Radna grupa, na čelu sa ministarkom

javne uprave, digitalnog društva i medija Tamarom Srzentić, počela je sa radom u oktobru 2021. U Radnoj grupi za pripremu ovog Nacrta Medijske strategije, sastavljenoj od 19 članova, nalaze se predstavnici državnih organa, sudstva, tužilaštva, nezavisnih regulatora, medijskih udruženja, Sindikata medija i nevladinih organizacija.

Krajnji cilj ove strategije je da Vlada Crne Gore pokaže punu spremnost i posvećenost da zajedno sa svim zainteresovani stranama, medijskom zajednicom i partnerima iz civilnog sektora kreira povoljan ambijent za puno ostvarivanje prava na slobodu izražavanja i slobode medija u Crnoj Gori.

II ANALIZA STANJA

Crna Gora je prvi Zakon o medijima, koji je bio na tragu standarda razvijenih demokratija za povoljno okruženje za rad slobodnih medija, donijela 2002. godine. Od tada su zakoni koji regulišu rad medija (Zakon o medijima, Zakon o nacionalnom javnom emiteru RTCG i Zakon o elektronskim medijima) mijenjani i dopunjavani sa obrazloženjem da je potrebno usklađivanje sa preporukama EU i SE. Formalno, u značajnom dijelu je to bilo tako (poslednji put u julu 2020), ali je praksa pokazivala favorizovanje vlasti lojalnih medija i, s druge strane, ekonomsko iscrpljivanje kritički nastrojenih medija. Uporedo, u poslednjih 18 godina desili su se brojni napadi na medije od kojih je većina ostala nerasvjetljena, a ekonomsko-socijalni položaj novinara je nezadovoljavajući.

Crnogorska medijska scena je veoma šarolika, pri čemu je izražena oštra polarizacija između većine medija shodno njihovim političkim preferencijama. Mediji u Crnoj Gori se već niz godina bore da opstanu na tržištu, tako da je zbog nepovoljne finansijske situacije država intervenisala nekoliko puta u poslednjih 10 godina. Situaciju je pogoršala ekonomska kriza usljed pandemije koronavirusa, a ona je naročito teška u lokalnim javnim i komercijalnim medijima. Komercijalni mediji ukazuju na nelojalnu konkurenciju na tržištu. Posljedice su da su zarade novinara na niskom nivou, nedostatak istraživačkog novinarstva i tema od javnog interesa u izvornoj produkciji medija, te opasnost da mediji budu zloupotrijebljeni kao "oglasne table" političkih i drugih centara moći.

Pored problema finansijske održivosti, dugogodišnji problem je nedovoljno razvijena samoregulacija i samim tim, nije u pravoj mjeri osigurano poštovanje etičkih standarda. Tehnološki napredak pogodovao je širenju lažnih vijesti i govoru mržnje, netoleranciji i pokušajima diskreditacije pojedinaca. Ovo je naročito izraženo od strane ad hoc pokrenutih portala koji nijesu zvanično registrovani, preko društvenih mreža, putem komentara na najčitanijim portalima.

Prema Indeksu medijskih sloboda za 2020, Crna Gora se našla na 105 mjestu od 180 zemalja u svijetu, što je pad od jednog mjesta u odnosu na godinu ranije. U obrazloženju RSF-a se ističe da za godinu dana nije "nije bilo poboljšanja" i da "profesionalni mediji i novinari nastavljaju da budu pod pritiskom vlasti, a ključni napadi na novinare nisu riješeni".

U dokumentu Evropske Komisije-Izveštaj za Crnu Goru za 2020. godinu navedeno je da se u oblasti slobode izražavanja Crna Gora postigla određeni nivo pripreme u ovoj oblasti.

Tokom izvještajnog perioda, Crna Gora generalno nije postigla napredak u pogledu slobode izražavanja, dok je određeni napredak postignut u medijskom zakonodavstvu.

U međunarodnim izvještajima se ukazuje da je napredak u oblasti slobode izražavanja ili slab ili nije ostvaren, te da ostaje zabrinutosti po pitanju uređivačke nezavisnosti i profesionalnih standarda nacionalnog javnog servisa RTCG.

Da bi se poboljšala zakonska koherentnost, predvidljivost i sigurnost, ojačalo sprovođenje i primjena zakona, povećala transparentnost finansiranja medija i vlasništva nad medijima, obezbijedili uslovi za potpunu transformaciju RTCG-a u javni medijski servis, kao i aktivno istakla i podstakla sloboda izražavanja i medija, potrebni su konstantni napori.¹

Jedan od njih je obustava prakse da Vlada selektivnim netransparentnim finansiranjem putem oglašavanja vrši neprimjereni uticaj na medijsko tržište. To potvrđuju izvještaji NVO Centra za građansko obrazovanje, koja ukazuje da je takvo finansiranje služilo da se nagrade mediji koji su naklonjeni Vladi, dok su sredstva uskraćena medijima koji preispituju zvanične politike i prakse.

Pojedini mediji su nastavili da pokazuju spremnost da kritikuju Vladu². Ipak, nedostatak obuke i neprofesionalno ponašanje novinara, u kombinaciji sa malim platama i političkim pritiskom, povremeno su doprinosili autocenzuri i pristrasnom izvještavanju.

Prema najnovijem izvještaju Fridom Hausa (Freedom House) za 2020, Crna Gora je ocijenjena je kao djelimično slobodna zemlja i našla se na 62. poziciji. U odnosu na prošlu godinu, Crna Gora je nazadovala tri mjesta, kada je zauzimala 65. poziciju.

Evropski aspekt medijske politike Crne Gore

U kontekstu procesa pristupanja Crne Gore EU, od samog otvaranja pregovora 2012, u fokusu je vladavina prava, odnosno poglavlja 23 Pravosuđe i temeljna prava i 24 Pravda, sloboda i bezbjednost. Dalji napredak u pregovorima diktiraće uspješno ispunjavanje, prije svega, 83 privremena mjerila za poglavlje 23 i 24, s ključnim prioritetima u okviru borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, unapređenju sistema pravosuđa i slobode medija.

Pregovaračka poglavlja koja tretiraju pitanja medijske politike su poglavlja 10 Informatičko društvo i mediji i 23 Pravosuđe i temeljna prava.

U okviru poglavlja 10, Evropska komisija (EK) je, prilikom privremenog otvaranja poglavlja na Međuvladinoj konferenciji, održanoj 31. marta 2014. u Briselu, postavila dva završna mjerila koja Crna Gora treba da ispuni da bi se poglavlje zatvorilo. Na toj liniji, Crna Gora treba da: *1) uskladi zakonodavstvo s pravnom tekovinom EU u cilju obezbjeđivanja nezavisnosti regulatornog tijela za elektronske komunikacije i s pravnom tekovinom o audiovizuelnim medijskim uslugama; i 2) pokaže da ima dovoljne*

¹ Iz analize medijskog sektora u C.G. sa preporukama za usklađivanje sa Evropskim standardima (JUFREX)

² Izvještaj STATE DEPARTMENTS o poštovanju ljudskih prava i sloboda za 2019 godinu

administrativne kapacitete za sprovođenje pravne tekovine u oblastima elektronskih komunikacija i audiovizuelne politike, uključujući nezavisnost regulatora.

Prilikom otvaranja pregovaračkog poglavlja 23 – Pravosuđe i temeljna prava na Međuvladinoj koneferenciji u Briselu, u decembru 2013, u Zajedničkoj poziciji EU definisano je ukupno 45 privremenih mjerila u ovom poglavlju. Jedno od privremenih mjerila (mjerilo 36) odnosi se na pitanje slobode izražavanja i medija i glasi: *Crna Gora obezbjeđuje unapređenje slobode izražavanja i medija u zemlji i primjenjuje nultu stopu tolerancije u pogledu prijetnji i napada na novinare i određuje prioritete krivičnih istraga ukoliko do njih dođe. Crna Gora uspostavlja Komisiju za praćenje aktivnosti nadležnih organa u istrazi starih i novijih slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, uključujući i slučaj ubistva. Crna Gora obezbjeđuje inicijalni bilans ostvarenih rezultata u napretku postignutom u istrazi, efektivnom gonjenju i odvrćajućim sankcijama za počinioce ovih djela.*

Dodatno, značaj pitanja slobode medija za pregovore u poglavlju 23 potvrđuje činjenica da je jedan segment Akcionog plana za poglavlje 23 (usvojen u junu 2013, a revidiran u februaru 2015), posvećen ovom pitanju. Konkretno, riječ je o podoblasti iz Akcionog plana za poglavlje 23 koja glasi: *3.4. Sloboda medija i zaštita novinara*, a koja ima za cilj adresiranje sljedeće preporuke iz Analitičkog pregleda (Screening report) za ovo poglavlje: *Osigurati zaštitu novinara od prijetnji i nasilja, naročito kroz efikasne istrage prethodnih napada i odvrćajuće kazne. Ponovo ispitati i izmijeniti zakonsku regulativu i institucionalni okvir za zaštitu slobode medija.*

Prema ocjenama posljednjeg Izvještaja EK o Crnoj Gori³ za 2021, koji pokriva izvještajni period od juna 2020. do juna 2021, Crna Gora u poglavlju 10 Informatičko društvo i mediji, Crna Gora ima umjereni nivo spremnosti kao posljednje tri godine, a u toku izvještajnog perioda postignut je ograničen napredak, što predstavlja nastavak trenda iz prethodnog izvještajnog perioda jun 2019 - jun 2020.

U fokusu i ovog Izvještaja je potreba za obezbjeđivanjem nezavisnosti medijskog sektora od političkog uticaja. Naglašeno je i da je potrebno jačati kapacitete medijskog regulatora i uopšte administrativnih kapaciteta za sprovođenje pravne tekovine EU. EK je, u okviru oba poglavlja koja tretiraju pitanja medija (10 i 23), sugerisala da je potrebno zaokružiti usklađivanje zakonodavstva u dijelu audiovizuelne politike, odnosno da je potrebno osigurati konzistentnost medijskih zakona i uskladiti sa Direktivom o AVM uslugama iz 2018. Preporuka EK je i da Crna Gora treba obezbijediti operativnu nezavisnost medijskog regulatora i nacionalnog javnog servisa, kao i da ostvari napredak u obezbjeđivanju AEM-u mogućnost izricanja kompletnog seta mjera, uključujući upozorenja, finansijske kazne,

³ EK godišnje izvještava o napretku zemalja kandidata za članstvo u skladu sa informacijama dobijenim od priloga crnogorskih institucija, diplomatskih predstavništava država članica EU, izvještaja Evropskog parlamenta i organizacija međunarodnih i organizacija civilnog sektora.

Napredak u procesu se procjenjuje na dva nivoa: **ukupna spremnost za članstvo** (1 - rana faza spremnosti, 2 - određeni nivo spremnosti, 3 - umjereni nivo spremnosti, 4 - dobar nivo spremnosti i 5 - veoma napredna faza) i **stepen napretka na godišnjem nivou** (1 – nazadovanje, 2 – nema napretka, 3 – ograničeni napredak, 4 – određeni napredak, 5 – dobar napredak).

suspenzije, oduzimanje licence, čime bi osigurala proporcionalnost i djelotvornost. EK je, u Izvještaju o Crnoj Gori, pozdravila profesionalnost Agencije za elektronske medije (AEM), kao i njene aktivnosti na podizanju medijske pismenosti. Pored toga, pozdravljen je i odgovor Vlade u podršci medijskom sektoru u odgovoru na posljedice krize uzrokovane COVID-19.

Tabela 1. PREGLED OPŠTE SPREMNOSTI U POGLAVLJU 10 INFORMATIČKO DRUŠTVO I MEDIJI, IZVOR: KEI

	2015	2016	2018	2019	2020	2021
POGLAVLJE 10	Umjerena spremnost	Umjerena spremnost	Umjerena spremnost	Umjerena spremnost	Umjerena spremnost	Umjerena spremnost

Tabela 2. PREGLED GODIŠNJEG NAPRETKA U POGLAVLJU 10 INFORMATIČKO DRUŠTVO I MEDIJI, IZVOR: KEI

	2015	2016	2018	2019	2020	2021
POGLAVLJE 10	Određeni napredak	Određeni napredak	Bez napretka	Bez napretka	Ograničeni napredak	Ograničeni napredak

Prema istom izvještaju, u poglavlju 23, Crna Gora ima **umjereni nivo spremnosti**, a **ograničen godišnji napredak** u cjelini. U oblasti sloboda izražavanja ocijenjeno je da je postignut ograničen napredak, što je pozitivan iskorak u odnosu na prethodne izvještaje u kojima je ocijenjeno da „nije ostvaren napredak“.

EK je dalje preporučila da Crna Gora treba da obezbijedi da pojedinačne mjere, preduzete u cilju ograničavanja posljedica dezinformacija i onlajn uznemiravanja ili govora mržnje, ne ograničavaju nesrazmjerno slobodu izražavanja i medija. Ponovljene su ocjene o snažnoj polarizovanosti medijske scene i slabim mehanizmima samoregulacije. Na liniji preporuka od prošlogodišnjeg izvještaja, EK je notirala i činjenicu da je u toku revizija pravnog okvira u cilju potpune usklađenosti seta medijskog zakona s pravnom tekovinom EU i njihove konzistentosti. Takođe, ocijenjeno je da je javni servis, nakon imenovanja novog Savjeta RTCG-a u junu 2021, počeo da prikazuje politički raznolikiji sadržaj.

2. PREGLED OPŠTE SPREMNOSTI U POGLAVLJU 23 I OBLASTI SLOBODE IZRAŽAVANJA, IZVOR: KEI

	2015	2016	2018	2019	2020	2021
--	------	------	------	------	------	------

POGLAVLJE 23	Umjerena spremnos t	Umjerena spremnos t	Umjerena spremnos t	Umjerena spremnos t	Umjerena spremnos t	Umjerena spremnos t
SLOBODA IZRAŽAVAN JA	Određeni nivo spremnos ti	Određeni nivo spremnos ti	Određeni nivo spremnos ti	Određeni nivo spremnos ti	Određeni nivo spremnos ti	Određeni nivo spremnos ti

Tabela 3. PREGLED GODIŠNJEG NAPRETKA U POGLAVLJU 23 I OBLASTI SLOBODE IZRAŽAVANJA, IZVOR: KEI

	2015	2016	2018	2019	2020	2021
POGLAVLJE 23	Određeni napredak	Određeni napredak	Određeni napredak	Određeni napredak	Ograničeni napredak	Ograničeni napredak
SLOBODA IZRAŽAVANJA	Nema napretka	Nema napretka	Nema napretka	Nema napretka	Nema napretka	Ograničeni napredak

III Zakonodavni okvir

Medijsko zakonodavstvo u Crnoj Gori se od 2002. godine u kontinuitetu usklađuje sa evropskim standardima u ovoj oblasti. U julu 2020. godine donijeti su novi Zakon o medijima ("Sl. list CG", broj 82/2020) i Zakon o nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore ("Sl. list CG", broj 80/2020). Pored njih, ključni propis koji reguliše medije je Zakon o elektronskim medijima, a koji bi, radi usklađivanja sa Direktivom 2018/1808 o audivizuelnim medijskim uslugama koja mijenja i dopunjuje Direktivu 2010/13, trebalo da zamijeni Zakon o audio-vizuelnim medijskim uslugama.

Najznačajnija novina koje donosi ZoM je formiranje Fonda za podsticanje pluralizma i raznovrsnosti medija. U Zakonu se navodi da država iz budžeta finansira projekte u oblasti informisanja, obezbjeđivanjem finansijskih sredstava preko ovog Fonda, kao i da se Fond finansira u iznosu od najmanje 0.09% tekućeg budžeta. Zakonom je precizirano da 60% sredstava Savjet regulatora za AVM usluge dijeli između komercijalnih i neprofitnih medija, a 40% idu u podfond za dnevne i nedjeljne štampane medije i internetske publikacije, i ta sredstva dijeli nezavisna komisija Ministarstva.

Zakon izaziva polemiku u dijelu visine iznosa za Fond, kao i zbog nametanja obaveze novinara da otkriju izvor informacija ukoliko to bude odluka suda. Takođe, dijelu zainteresovane javnosti sporan je nedostatak propisivanja odgovornosti za medije koji se ne registruju.

ZoM uvodi novinu da javni sektor, na lokalnom i nacionalnom nivou, dostavlja evidencije o izvršenim plaćanjima za oglašavanje u medijima nadležnom Ministarstvu, te da ih objavljuje na internetu. Sve te izvještaje Ministarstvo treba da objavi u godišnjem izvještaju, što iako predstavlja pozitivan iskorak u teoriji i dalje zavisi od praktične primjene, kako ne bi oglašavanje i dalje bilo način političkog pritiska na medije.

Zakon o nacionalnom javnom emiteru RTCG donijet je sa ciljem da se ojača nezavisnost tog medija, koji će između ostalog dobiti Ombudsmana. U tom zakonu je ostao sporan način izbora članova Savjeta i kriterijumi izbora predlagača za članove Savjeta. Dosadašnja javna debata pokazala je da su potencijalne oblasti izmjena Zakona o nacionalnom javnom emiteru RTCG jačanje odgovornosti Savjeta, Generalnog direktora i direktora Televizije i Radija Crne Gore, te kaznene odredbe za kršenje programskih i profesionalnih standarda.

Ukazano je da Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama treba da obezbijedi finansijsku održivost i uredničku nezavisnost lokalnih javnih emitera. U javnoj raspravi je ukazivano na mogućnost da se obavežu opštine da utvrde najmanji iznos dijela opšteg budžeta koji će se koristiti za finansiranje lokalnih javnih emitera, kao i da je potrebno promijeniti dosadašnji način izbora savjeta lokalnih javnih emitera kako bi se neutralisao politički uticaj vladajućih struktura u opštinama na rad ovih medija. Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama treba i da ojača nezavisnost Agencije za elektronske medije, između ostalog i na način što će joj omogućiti da novčano kažnjava emitere za prekršaje.

Radi bolje zaštite medijskih radnika od napada i prijetnji, 29. decembra 2021. u Skupštini Crne Gore usvojene su izmjene Krivičnog zakonika kojima su propisani kvalifikovani oblici krivičnih djela ugrožavanje sigurnosti, teško ubistvo, teška tjelesna povreda i prinuda, kada se izvrše prema osobi koja obavlja posao javnog informisanja, u vezi obavljanja tog posla.

Preformulisano je krivično djelo sprečavanje štampanja i rasturanja štampanih stvari, emitovanja programa i objavljivanja informacija tako da se obezbijedi strože kažnjavanje ako službeno lice ometa ili sprječava objavljivanja informacija od javnog značaja putem medija.

IV Institucionalni okvir

1. Prema trenutnoj podjeli nadležnosti Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija - Direktorat za medije preuzelo je obaveze od Ministarstva kulture kojem je do nove organizacije, u decembru 2020, ovaj sektor pripadao. Direktorat za medije zadužen

je prvenstveno za usklađivanje medijskog zakonodavstva sa evropskim standardima u oblasti medija. Direktorat je zadužen za Zakon o medijima, Zakon o Nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore, Zakon o elektronskim medijima (Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama) i Zakon o potvrđivanju Evropske konvencije o prekograničnoj televiziji.

Osim normative u nadležnosti ovog sektora je i dio primjene Zakona o medijima. To se prije svega odnosi na vođenje Evidencije medija koja je potpuno prešla u nadležnost Ministarstva, kao i uvođenje nove Evidencije o transparentnosti dodjele sredstava iz javnih prihoda. Takođe, Ministarstvo je u obavezi da sprovede proceduru dodjele sredstava iz Fonda za razvoj medijskog pluralizma-podfonda za dnevne i nedeljne štampane medije i internet publikacije.

2. Agencija za elektronske medije (AEM) je nezavisni regulatorni organ za oblast AVM usluga. Kao samostalni pravni subjekt ona je funkcionalno nezavisna od bilo kog državnog organa i od svih pravnih i fizičkih lica koja se bave djelatnošću proizvodnje i emitovanja radijskih i televizijskih programa ili pružanja drugih AVM usluga. Osnivač Agencije je država, a prava osnivača u ime države vrši Savjet Agencije, koji bira Skupština Crne Gore.

AEM predlaže program razvoja sektora AVM usluga, izdaje odobrenja za pružanje AVM usluga (odobrenja za emitovanje i odobrenja za pružanje AVM usluga na zahtjev), utvrđuje visinu naknada za izdavanje i korišćenje odobrenja za pružanje AVM usluga...

3. Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (EKIP), je nezavisni regulatorni organ za oblasti elektronskih komunikacija i poštanske djelatnosti. Agencija je funkcionalno nezavisna od svih subjekata koji eksploatišu elektronske komunikacione mreže, obezbjeđuju opremu ili pružaju servise na tržištima elektronskih komunikacija i poštanskih usluga.

Svoje aktivnosti Agencija sprovodi u skladu sa nadležnostima propisanim Zakonom o elektronskim komunikacijama ("Službeni list Crne Gore", broj 40/13, 56/13, 2/17, 49/19) i Zakonom o poštanskim uslugama ("Službeni list Crne Gore", broj 57/11, 55/16, 55/18), a na osnovu Plana rada.

Nadležnosti EKIP-a se odnose na internet posrednike i medijske internet platforme, posebno na sprovođenje pravila i procedura u vezi sa blokiranjem, filtriranjem i uklanjanjem sadržaja na internetu.

4. Nacionalni javni emiter Radio i Televizija Crne Gore ima obavezu pružanja javnih audiovizuelnih usluga kojima se zadovoljavaju: demokratske, socijalne, kulturne, obrazovne i druge potrebe od javnog interesa svih segmenata crnogorskog društva. Javni servis obezbjeđuje ostvarivanje prava i interesa građana i drugih subjekata u oblasti

informisanja, bez obzira na njihovu političku, vjersku, kulturnu, rasnu ili polnu pripadnost.⁴

Organi upravljanja su generalni direktor i Savjet RTCG.

5. U nadležnosti Skupštine Crne Gore je imenovanje i razrješenje članova Savjeta AEM-a, EKIP-a i RTCG.

6. Komisija za praćenje postupanja nadležnih organa u slučajevima prijetnji nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija formirana je u decembru 2013. od strane Vlade Crne Gore 2014. godine. U Komisiji su predstavnici medija i nevladinih organizacija, Ministarstva unutrašnjih poslova, Uprave policije i Tužilaštva.

7. Koncentracija učesnika na tržištu bliže je regulisana Zakonom o zaštiti konkurencije iz 2018. godine, gdje se propisuju nedozvoljeni dominantni položaji na tržištu svih privrednih subjekata. Zabranjene su „koncentracije kojima se sprječava, ograničava ili narušava konkurencija ili slobodan razvoj otvorene tržišne ekonomije, a naročito stvaranje, odnosno jačanje dominantnog položaja na tržištu“.

Nadzor nad primjenom ovog Zakona vodi Agencija za zaštitu konkurencije, ali se, prema objavljenim rješenjima na njihovoj zvaničnoj web stranici, nije oglašavala povodom eventualne dominantne pozicije u medijskoj industriji.⁵

8. Zakon o slobodnom pristupu informacijama propisuje način i postupak pristupa informacijama u posjedu organa vlasti. Pristup informacijama u posjedu organa vlasti zasniva se na načelima slobodnog pristupa informacijama, transparentnosti rada organa vlasti, prava javnosti da zna, ravnopravnosti i jednakosti i ostvaruje se na nivou standarda koji su sadržani u potvrđenim međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima i slobodama i opšte prihvaćenim pravilima međunarodnog prava.⁶

Usklađivanje ovog zakona je bilo u nadležnosti Ministarstva kulture, a prije dvije godine je prešlo u nadležnost Ministarstva javne uprave-Direktorata za državnu upravu. Dosledna primjena ovog zakona i transparentnost su važne u kontekstu slobode izražavanja u Crnoj Gori.

9. Radio-difuzni centar d.o.o. obavlja djelatnost pružanja usluga na području radiokomunikacija i telekomunikacija, pružajući usluge prenosa i emitovanja radijskih i televizijskih programa, prenosa slike, zvuka i podataka, kolokacije i druge savremene multimedijske usluge. Osnivač RDC-a je Vlada Crne Gore. Jedna od osnovnih djelatnosti navedena Statutom RDC-a je i prenos i emitovanje programa nacionalnog javnog servisa Radio i Televizije Crne Gore, ali i drugih medija u Crnoj Gori. Korisnici usluga Radio-difuznog centra na kraju 2018. godine bili su: 16 lokalnih radio i tv stanica, 10 komercijalnih tv stanica, 38 komercijalnih radio-stanica, nešto manji broj korisnika bio je

⁴ Zakon o Nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore

⁵ Samostalni istraživački projekat-Sindikata medija Crne Gore

⁶Zakon o slobodnom pristupu informacijama

tokom 2017. godine i to: 15 lokalnih radio i tv stanica, 11 komercijalnih TV stanica, 31 komercijalnih radio-stanica.

10. Filmski centar, na osnovu Zakona o kinematografiji, saraduje sa komercijalnim TV emiterima sa nacionalnom pokrivenošću.

11. Zakonom o autorskom i srodnim pravima utvrđuje se prava autora književnih, naučnih i umjetničkih djela, prava interpretatora, proizvođača fonograma, filmskih producenata, radiodifuznih organizacija, i izdavača, te zaštita autorskog i srodnih prava.

Ovaj zakon je u nadležnosti Ministarstva ekonomskog razvoja, a medijski zakoni upućuju na poštovanje odredbi ovog zakona.

V Medijsko tržište i održivost medija

Na malo i jedva održivo crnogorsko tržište medija, naročito zbog tako velikog broja medija prisutnih u Crnoj Gori, utiče jaka konkurencija iz susjednih zemalja i oštra polarizacija medija duž linije "biti blizak" vladi ili opoziciji. Ova polarizacija ima za rezultat prilično neprijateljske odnose ne samo između pro-opozicionih medija i državnih organa, već i između aktera na tržištu iz različitih djelova (političkog) spektra i onemogućava preduzimanje zajedničkih koraka radi ostvarivanja zajedničkih ciljeva. Ono što se čini još problematičnijim je da, kada se ovi akteri nalaze na tržištu a, očigledno nisu profitabilni, država naknadno (ex-post) uspostavlja nekoliko formalnih ili neformalnih sistema koji omogućavaju nekim od ovih medija da vještački opstanu, kao što je otpis dugovanja koje imaju prema različitim državnim organima i preduzećima u državnom vlasništvu ili je prema njima neopravdano velikodušna u smislu oglašavanja institucija javnog sektora ili drugih programa javne podrške. Mehanizmi finansiranja se ne bi trebali koristiti za podršku "pro-vladinim medijima" jer je to veoma destabilizujući faktor, koji ugrožava ne samo aktere na tržištu, već podriiva i glavnu ulogu medija kao i povjerenje građana u medije.

Ovaj nalaz JUFREX Analize medijskog sektora iz 2017. godine prate preporuke da sve vrste državne pomoći medijima, uključujući i tzv. oglašavanje institucija javnog sektora budu transparentne i rigorozno objektivne. Takođe, otpis dugova tog sektora prema državi (porezi, takse) ili preduzećima u državnom vlasništvu (troškovi usluga Radiodifuznog centra - RDC) je kratkoročno rješenje koje ne čini niti konsoliduje koherentnu, ambicioznu i stratešku medijsku politiku.

Dodatne preporuke su:

- Obezbeđivanje pristupa elektronskim komunikacionim mrežama, elektronskoj komunikacionoj infrastrukturi i pripadajućim objektima od strane operatora trebalo bi garantovati pod istim uslovima svim subjektima koji zahtijevaju navedene usluge.

- Trebalo bi preduzeti sve neophodne korake, uključujući i zakonodavne i praktične, kako bi se obezbijedila transparentnost vlasništva nad svim medijskim kućama i pravilna primjena pravila o konkurenciji.
- Trebalo bi uzeti u obzir sve relevantne vrste medijske koncentracije kako bi se uzelo u obzir unakrsno vlasništvo subjekata koji obavljaju medijsku djelatnost.⁷
- S obzirom na to da bi medijska koncentracija trebalo da se reguliše i u smislu uticaja vlasnika na uređivačke politike, trebalo bi usvojiti zakonodavne mehanizme da se osigura urednička nezavisnost redakcija i pravna zaštita novinara kada dođe do promjene vlasništva i/ili uređivačke politike.
- Javni organi, uz pomoć međunarodnih partnera, trebalo bi da uspostave program koji će pomoći jačanje domaće audiovizuelne proizvodnje, uključujući i komponente finansiranja i obuke.
- Javni organi trebalo bi da procijene mogućnost izrade i sprovođenja sistema rejtinga gledanosti koji je dogovoren konsenzusom.
- Privatne medije bi trebalo snažno podsticati da se uključe u dijalog sa nacionalnim sindikatom, koji je duže vrijeme radio na granskom kolektivnom ugovoru; nacrt je spreman već godinu dana, a poslodavci nisu preduzimali nikakve dalje radnje niti reagovali.
- Subjekti koji obavljaju medijsku djelatnost bi trebalo da poštuju i pravilno primjenjuju prava novinara iz rada i po osnovu rada.⁸

U Crnoj Gori, na tržištu od 640.000 stanovnika i procijenjenim ukupnim marketinškim budžetom od 11 miliona eura, posluje više od 150 medija. Po posljednjim podacima Agencije za elektronske medije (AEM) broj elektronskih medija je 75, od čega 20 televizija i 55 radija, dok je prema podacima nadležnog Ministarstva broj registrovanih elektronskih publikacija, odnosno informativnih portala 49.

Na tržištu su i tri dnevna lista, jedan nedeljnik i jedna novinska agencija. Po strukturi vlasništva, od 20 televizija, osam su javni emiteri. Radio-televizija Crne Gore na nacionalnom nivou, i lokalni javni emiteri u opštinama Nikšić, Pljevlja, Budva, Herceg Novi, Rožaje i od 2021. Podgorica.

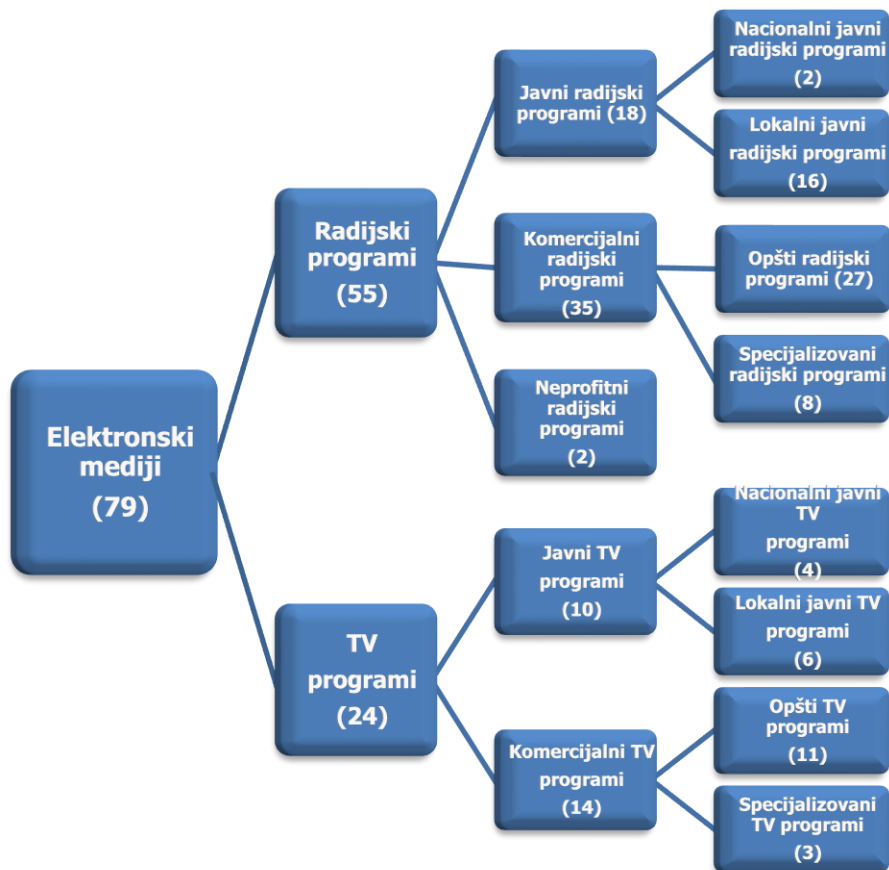
U odnosu na navedeno, podaci Sindikata medija ukazuju na to da je broj elektronskih medija 79, od čega 24 televizije i 55 radija, dok je broj elektronskih publikacija, odnosno informativnih portala 107. (grafik 1)

Komercijalnih TV emitera sa nacionalnom pokrivenošću je tri i to su: TV Vijesti, TV Prva i TV Nova M. U odnosu na 53 radio-stanice, komercijalnih je 35, dok je javnih radio emitera 16, uz dva neprofitna radijska programa. Na albanskom jeziku se emituju dvije TV i tri radio stanice, te list Koha Javore.

⁷ Analiza medijskog sektora u C.G.sa preporukama za usklađivanje sa Evropskim standardima(Jufrex)

⁸ Analiza medijskog sektora u C.G.sa preporukama za usklađivanje sa Evropskim standardima(Jufrex)

Medijske kompanije koje su registrovane u CRPS, njih 88, zapošljavaju skoro 1000 ljudi i generišu 22,2 miliona eura prihoda. Iako je broj registrovanih elektronskih publikacija 70, procjenjuje se da je realni broj onih koji posluju na tržištu značajno veći. Međutim zbog neizvedenih zakonskih rješenja osnivači ne prijavljuju rad i djelovanje.

(Grafik 1 – Prikaz evidencije medija dostavljen od strane Sindikata medija)

U dijelu finansijskog poslovanja svih medija na crnogorskom tržištu, analiza Sindikata medija Crne Gore, objavljena krajem 2019. godine, na bazi analize finansijskih izvještaja sa sajta Poreske uprave Crne Gore, pokazuje da su 70 najvećih medija, koji generišu preko 95 odsto ukupnih prihoda, ukupno prihodovali oko 35,7 miliona eura. Njihovi nalazi pokazuju da su rashodi bili blizu 35,4 miliona, što znači da je konačni profit bio nešto više od 300.000 eura. Ističu i da je gotovo polovina, odnosno najmanje 16,5 miliona eura, medijima stiglo iz javnih izvora, odnosno iz državnog i budžeta lokalnih samouprava, dok 19,5 miliona čine prihodi od marketinga, ostalih usluga ili dotacija osnivača.

Činjenica da mnoge medijske kuće nisu finansijski održive ima negativan uticaj na kvalitet izvještavanja i profesionalizam. Crna Gora treba da obezbijedi da se ne vrši neformalni pritisak na uređivačku politiku kroz distribuiranje sredstava za oglašavanje, uključujući i preko javnih preduzeća, kao i kroz projekte koji se sufinansiraju iz budžeta lokalne samouprave. Održivost medija treba da se rješava u predstojećem medijskom zakonu.

U izvještaju IREX-a, kojim se procjenjuju indeks održivosti medija kroz različite oblasti, u dijelu biznis modela ocjena je 2.19, uz konstataciju da se većina crnogorskih medija bori da preživi na medijskom tržištu. Dodatno se navodi da većina medija opstaje ne zahvaljujući prihodima od primarne djelatnosti, već dodatnim prihodima koji se ostvaruju kroz domaće i međunarodne projekte, rekapitalizaciju i pozajmice.

Medijski pluralizam u osnovi podrazumijeva širok spektar različite informacije iz svih sfera društvenog interesovanja koji se pružaju korisnicima medijskih usluga, uz raznovrsnost političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih stavova, mišljenja, razmatranja i analiza na bazi kojih građanin može dobiti nepristrasnu i punu informaciju, odnosno formirati stav zasnovan na činjenicama. U ovakvim okvirima mediji imaju svoju značajnu ulogu i djeluju kao mehanizmi javne kontrole. U tom smislu, jedan je od najvažnijih ciljeva medijske politike u svim društvima razvijene demokratije - pluralizam medija nije isključivo vezan za broj medija na medijskom tržištu i veliki broj medija ne znači nužno i funkcionalan medijski pluralizam, već zavisi od brojnih drugih faktora od kojih su najznačajniji raznovrsnost medijske ponude i medijskog sadržaja od javnog interesa.

Suprotnost ovog koncepta koji direktno ugrožava medijski pluralizam je koncentracija medija i medijskog vlasništva, uz medijsko tržište koje je pod snažnim pritiskom države (oglašavanje državnih organa u medijima) i samim tim se ne zasniva na tržišnim principima i jednakim uslovima. Država ima značajnu ulogu u razvoju medijskog pluralizma kao pretpostavke za ostvarivanje javnog interesa u medijima. Ta uloga posebno je značajna na nerazvijenom i ograničenom medijskom tržištu kakvo je crnogorsko, gdje su privatni mediji često okrenuti proizvodnji zabavnih programa i formata koji privlače pažnju publike, iako često nemaju suštinski važnu informativnu i edukativnu funkciju. Preduslovi medijskog pluralizma su transparentno vlasništvo nad medijima i izvori ekonomskog uticaja na medije, uz pozitivne akcije države kroz direktne ili indirekte subvencije, uz neutralan i jednak pristup svim medijima.

Posebnu opasnost za opstanak tradicionalnih medija predstavlja i činjenica da široki auditorijumi do kojih dopiru novi mediji, kako online portali, tako i posrednici informacija (socijalne mreže) smanjuje njihov potencijal za direktno oglašavanje ciljanoj publici, što dovodi do porasta trenda preusmjerenja dostupnih marketinških budžeta ka novim medijima. Nedostatak regulacije u ovoj oblasti samo dodatno usložnjava problem i predstavlja opasnost za rad i kvalitet rada tradicionalnih medija, zbog čega država treba da strateški osmisli i direktno pomogne očuvanju medija i razvoju medijskog pluralizma.

Preporuka Savjeta Evrope o mjerama za unapređenje medijskog pluralizma gdje se u okviru predloga mjera navodi da: "Države članice bi mogle razmotriti mogućnost uvođenja, u cilju povećanja medijskog pluralizma, direktne ili indirektno šeme finansijske podrške za štampane i elektronske medije". Dodatno ističe se da " ...Države članice mogu razmotriti i mjere podrške za promociju stvaranja novih medijskih poduhvata ili za

pomoć medijskim subjektima koji se suočavaju sa poteškoćama ili su u obavezi da se prilagode strukturalnim ili tehnološkim promjenama”.

Savjet Evrope je donio preporu stvaranja podsticaja za održiv rad medija u javnom interesu, održivost medijskog tržišta, obezbjeđenje resursa medijima kako bi ispunjavali svoje zadatke, tačno i pouzdano izvještavali o pitanjima od javnog interesa i druge podsticajne mjere koje idu u pravcu jačanja javne funkcije medija.⁹

Elektronski mediji dužni su da plate usluge za prenos signala Radio-difuznom centru (RDC), te naknade za AEM i PAM. Oni, zbog slabog medijskog tržišta i nelojalne konkurencije, ne ostvaruju dovoljne prihode, tako da često dolazi do gomilanja dugova.

Kako bi se omogućio lakši rad i spriječilo gašenje pojedinih medija zbog nagomilanih dugovanja prema RDC-u, Vlada Crne Gore je 2017. godine donijela odluku o preuzimanju dijela dugovanja medija u iznosu od 1.597.092,72 eura za naredne četiri godine.

VI Transparentnost vlasništva nad medijima i medijska koncentracija

Parlamentarna skupština Savjeta Evrope naglasila je u Rezoluciji o povećanju transparentnosti vlasništva nad medijima da je "transparentnost vlasništva nad medijima neophodna kako bi se građanima omogućilo da formiraju mišljenje o vrijednosti informacija, ideja i zapažanja koje plasiraju mediji" (PSSE 2015).

Transparentnost vlasništva nad medijima takođe predstavlja prvi korak ka efikasnoj primjeni pravila medijske koncentracije, koja su i dalje u potpunosti relevantna čak i u našoj eri mnoštva sadržaja koji su često dostupni u svakom trenutku, bilo gdje i na bilo kom uređaju.

U cilju unapređenja transparentnosti vlasništva nad medijima potrebno je razmotriti da se Agenciji za elektronske medije omogući da osigura transparentnost vlasništva nad medijima do krajnjih stvarnih vlasnika. Jedna od inicijativa je da se Zakon o elektronskim medijima (audiovizuelnim medijskim uslugama) izmijeni na način da se Agenciji za elektronske medije omogući da osigura da medijska koncentracija ne dovede do stvaranja medijskih grupa čija bi dominacija mogla štetiti pluralizmu i raznovrsnosti. To je i važnije s obzirom na navedene rizike u pogledu indikatora političke nezavisnosti.

Prilikom određivanja pravila i kriterijuma u ovoj oblasti, ono što se čini neophodnim s obzirom na crnogorski kontekst je da pravni okvir nije ograničen da ima u vidu vertikalnu i/ili horizontalnu medijsku koncentraciju, već i dijagonalnu koncentraciju, kako bi se uzelo u obzir unakrsno vlasništvo širom cjelokupnog medijskog sektora (tako obuhvatajući radio, televiziju, štampane i internetske medije). Jedna od opcija je da se tu dodaju i agencije koje se bave zakupom reklamnog rostora.

Kako medijsku koncentraciju treba regulisati ne samo u smislu vlasništva, već i uticaja vlasnika na uredničku politiku, trebalo bi usvojiti zakonske mehanizme kako bi se

⁹ Iz izvještaja MASE- Mediji u Crnoj Gori –Analiza medijske industrije

osigurala urednička nezavisnost redakcije i pravna zaštita novinara prilikom promjene vlasništva i/ili uredničke politike. Posebnu pažnju treba obratiti i na trenutni model finansiranja lokalnih javnih emitera, što stvara visok rizik od političkog uplitanja u uredničku politiku.

VII Socijalni i ekonomski položaj novinara

Podaci iz Uprave za statistiku – MONSTAT za 2019. godinu govore da u crnogorskom medijskom sektoru radi 1.432 ljudi.

“Osim standardno loših uslova rada, praćenih radom na crno, neisplaćenim prekovremenim radom ili radom u toku praznika, pritiscima, samocenzurom i strahom od mogućih napada, crnogorski novinari su tokom 2020. godine imali i dodatan strah za život sa obzirom na to da su radili u uslovima pandemije. Sve ovo dovodi do napuštanja profesije od strane velikog broja novinara. Manjak zaposlenih dovodi do preopterećenosti novinara da zadovolje „dnevnu traku” i objavljuju svakodnevno veliki broj tekstova/ priloga, što u konačnom utiče na pad kvaliteta novinarstva i gotovo gašenja istraživačkih poduhvata u redakcijama.

Zbog pandemije korona virusa došlo je u nekim medijima i do povećanja obima posla. Podaci do kojih smo došli tokom 2020. godine ukazuju na to da, zbog promjene uslova rada tokom virusa Covid-19, dolazi do toga da novinari troše sopstvene resurse (npr. internet, telefon, struju...) radeći redakcijski posao, a to nisu troškovi koji im se na bilo koji način refundiraju ili im je, zbog takvih okolnosti, uvećana plata. Veliki problem medijske scene su i dalje potpuno neregulisan status frilensera i honoraraca, odnosno novinara i drugih medijskih radnika koji su angažovani projektno ili po ugovorima o autorskom djelu. Osim što nijesu zakonom prepoznati, ni medijska zajednica i istraživanja koja se vrše u medijima ne nude neke podatke koji oslikavaju njihov specifičan položaj: nema podataka ni o broju, zaradama i/ili o osiguranju frilensera, a isto je i sa honorarcima. (grafik 2)

<i>Prosječna bruto zarada novinara</i>											
Godina	Januar	Februar	Mart	April	Maj	Jun	Jul	Avgust	Septembar	Oktobar	Novembar
2018	698.49	684.56	678.79	708.80	723.18	689.30	701.53	692.14	704.36	705.78	710.00
2019	731.90	707.36	707.82	730.54	758.25	703.99	738.65	701.83	730.01	741.02	773.00
2020	780.70	762.08	742.49	759.17	768.47	737.89	751.14	766.91	757.05	796.65	748.00
2021	777.07	769.61	789.53	772.90	797.75	763.06	804.11	784.36	803.26	749.35	

(grafik 2 – Podaci o zaradama novinara dostavljeni od strane Uprave prihoda i carina)

VIII Bezbjednost novinara

„Nasilje nad novinarima je veoma zabrinjavajući trend i treba da bude stavljen visoko na listi prioriteta kreatora politike, zakonodavca, pravosuđa i medijske djelatnosti. Neriješeni napadi nasilja na neke novinare potresli su profesiju u posljednjih nekoliko godina, ali postoje i izvještaji o neopravdanom i intruzivnom pritisku od menadžmenta medija i političara koji se svakodnevno vrše u redakcijama“.

„I pored dekriminalizacije klevete koja je bila pozitivan razvoj, postoje indikacije da u nekim slučajevima sudstvo ne omogućava nezavisnu sudsku ocjenu slučajeva klevete i smatra se da je pod uticajem političkih i drugih struktura vlasti“.

Ovo su neke od konstatacija Analize medijskog sektora kroz JUFREX program, tako da su date sljedeće preporuke:

- Vlada treba da obezbijedi sigurno okruženje za novinare koje im omogućava da obavljaju svoj posao.
- Vlada treba snažno, otvoreno i blagovremeno da osudi i procesuiru svaku prijetnju bezbjednosti novinara.
- Napore u vezi sa primjenom Etičkog kodeksa novinara Crne Gore od strane samog medijskog sektora treba nastaviti, poželjno uz podršku odgovarajućih međunarodnih organizacija (EU, Savjet Evrope, predstavnik OEBS-a za slobodu medija i UNESCO-a).
- Vlada bi trebalo da pruži punu podršku djelotvornom i efikasnom radu Komisije za istragu napada na novinare, kao i potpunu transparentnost rada Komisije.
- Za Državno tužilaštvo Crne Gore treba obezbijediti obuke u vezi sa krivičnim djelima izvršenim preko društvenih mreža, kao i onih koji se odnose na tehničke i pravne aspekte bezbjednosti novinara.
- Puna transparentnost rada Vlade i organa javne uprave, koji poštuju pravo građana na informisanje.
- Slučajevi klevete moraju se pravilno rješavati i ne mogu se koristiti da se “utišaju” mediji. S tim u vezi, tužilaštvo Crne Gore je u obavezi da garantuje odgovarajuće, tačne i pravovremene informacije štiteći neophodnu transparentnost u slučajevima istraga protiv novinara.
- Subjekti koji obavljaju medijsku djelatnost će štititi novinare od uplitanja u njihov rad i svake vrste pritisaka, garantovati im zdrave i sigurne uslove rada, ulagati u njihove vještine i znanje i promovisati sprovođenje Etičkog kodeksa i profesionalizma u novinarstvu.
- Medijski profesionalci i novinari Crne Gore treba da nastoje da prevazilaze političke podjele u korist zajedničkih ciljeva svoje profesije, kao što su viši nivoi

profesionalizma, pluralizam medija, zdravo radno okruženje i najbolji mogući uslovi za medijske slobode.

IX Regulacija i samoregulacija

U svojim Smjernicama za EU podršku medijskim slobodama i medijskom integritetu u zemljama obuhvaćenim procesom proširenja (EK 2014a), Generalni direktorat za proširenje pozvao je urednike i vlasnike medija da se pridržavaju "jasno (i javno) definisanih uredničkih i etičkih kodeksa" jer "treba da postoje efikasni mehanizmi za fer i transparentno postupanje sa žalbama čitalaca/gledalaca".

U Crnoj Gori postoji više eksternih i internih mehanizama samoregulacije, što se može prepoznati kao rezultat političkih tenzija koje su nedvosmisleno podijelile medijski pejzaž.

Formalno postoje dva samoregulatorna tijela: Medijski savjet za samoregulaciju i Samoregulatorni savjet za lokalnu štampu (koji se bavi samo lokalnim štampanim medijima), ali ona ne obuhvataju sve relevantne medije. Tri štampana medija (Dan, Monitor i Vijesti), koja imaju značajan tržišni udio, nisu se priključila gore pomenutim samoregulatornim tijelima, već su nedavno odredili svoje sopstvene interne ombudsmane (jednog za dnevni list Dan i zajedničkog za dnevni list Vijesti i nedjeljni Monitor).

Vođene su diskusije u periodu od 2010. do 2012. godine sa ambicijom da se sistem samoregulacije proširi na cijeli sektor, kao što je to bio slučaj od 2003. godine. Međutim, predstavnici samoregulatornih organa tvrde da se sporazum nije mogao postići zbog različitih pogleda na profesionalne standarde, dok predstavnici medija koji su imenovali svog ombudsmana objašnjavaju neuspjeh političkim razlozima, a posebno polarizacijom između medija koji podržavaju vladu i medija koji je kritikuju.

Novinarska etika nije samo predmet samoregulacije, već i zakonske regulacije. Shodno članu 56 stav 4 Zakona o elektronskim medijima, "emitovanje radijskog ili televizijskog programa mora da ispunjava sljedeće uslove: 1) događaji se moraju vjerno prikazati, a različiti pristupi i mišljenja moraju biti primjereno zastupljeni; 2) vijesti moraju istinito i korektno predočiti činjenice i događaje, moraju biti nepristrasne i profesionalno korektne; 3) mišljenja i komentari moraju biti odvojeni i njihov izvor ili autor prepoznatljiv; 4) mora se podsticati nepristrasnost, uz poštovanje razlika u mišljenjima o političkim ili privrednim pitanjima."

U primjeni ove odredbe Zakona o elektronskim medijima, AEM je usvojila Pravilnik o programskim standardima u elektronskim medijima. Ovaj pravilnik uređuje nekoliko koncepata koji su suština aktivnosti bilo kojeg samoregulatornog tijela za novinarsku etiku.

Mehanizam žalbe rijetko se koristi, pa se ovlašćenja samoregulatornih organa i ombudsmana ne vrše u najvećoj mjeri.

U novembru 2014. godine uspostavljena je radna grupa uz podršku Savjeta Evrope i Kancelarije predstavnika OEBS-a za slobodu medija, koju čine medijski profesionalci (predstavnici Medijskog savjeta za samoregulaciju, dnevnih novina Vijesti i Dan i nedjeljnika Monitor). Ova radna grupa je revidirala Kodeks novinara/novinarki Crne Gore, usklađivši ga sa prihvaćenim međunarodnim praksama. Radna grupa se sastajala redovno godinu dana i pripremila nacrt Kodeksa novinara/novinarki Crne Gore, koji je otvoren za javnu raspravu od 6. jula do 1. septembra 2015. godine.

Kodeks postavlja nova pravila za komentarisanje na Internetu, pitanja privatnosti, izvještavanje o djeci, sukob interesa, transparentnost, plagijarizam i izvještavanje sa političkih skupova. Usvajanje ovog Kodeksa predstavljalo je značajan korak naprijed u veoma željenoj izgradnji povjerenja, jer je to važan alat za zaštitu uređivačke nezavisnosti, promovisanje profesionalnih standarda novinarstva i osiguranje povećanog kredibiliteta, kao i solidarnosti među medijskom zajednicom.

Međutim, Kodeks ne spominje proces donošenja odluka u vezi s njegovim sprovođenjem, što je bio srž nesporazuma među članovima radne grupe.

Samoregulacija je važno sredstvo za zaštitu uređivačkih sloboda, promovisanje kvaliteta i osiguravanje kredibiliteta medija i reputacije novinara. To je takođe vitalni mehanizam za svođenje uticaja države na medije na minimum.

Glavni nedostatak u smislu koncepta samoregulacije je nepostojanje jedinstvenog tijela koje bi bilo nadležno za sve štampane medije i elektronske publikacije. Time se javnosti ne omogućava da ima jasnu svijest o nadležnom organu kojem može da se žali u slučaju navodnih kršenja novinarske etike, što dovodi do ozbiljnih sumnji među zainteresovanim stranama o efikasnom funkcionisanju samoregulacije.

Kada je u pitanju regulacija, monitoring emitovanih, odnosno distribuiranih sadržaja pružalaca AVM usluga (posredstvom različitih platformi) predstavlja značajan mehanizam Agencije za elektronske medije u ostvarivanju njene regulatorne funkcije i funkcije nadzora.

X Javni servis i lokalni javni servisi

Od 2002. godine Radio Crne Gore i Televizija Crne Gore su javni radio-difuzni servisi građana. Zakonskim rješenjem iz 2016. godine osigurana je finansijska stabilnost i predvidivost za održiv razvoj javnog servisa jer je predviđeno da se izdvaja 0,3 odsto BDP-a za finansiranje Javnog servisa.

Zakonom iz 2020. godine RTCG-u je smanjena marketinška kvota i zabranjeno oglašavanje i telešoping od 20h-22h na programima Televizije Crne Gore, sa izuzetkom kada se emituju događaji od posebnog značaja za javnost. Aktuelni zakon je predvidio i institut

Ombudsmana RTCG, čime se teži unaprijediti samoregulacija i podsticati interaktivnost i dijalog sa građanima. Javni servis više nema obavezu potpisivanja Ugovora o pružanju javnih usluga sa Vladom Crne Gore, već shodno zakonu, obaveza je organizovanje javne rasprave na Predlog programsko-produkcionog plana u trajanju od 30 dana, kako bi se razmotrili komentari, sugestije i predlozi građana i svih zainteresovanih strana.

RTCG je otvorila dopisništvo u Briselu 2019.godine, a u martu 2021.godine počela sa emitovanjem Parlamentarnog programa. RTCG je 2019.godine zakoračila u eru modernizacije i najveće transformacije u svojoj istoriji – digitalizacije produkcionih i tehničkih kapaciteta, čime je postala konkurentna na polju digitalne produkcije i audio-vizuelnih standarda najvišeg kvaliteta.

RTCG ima četiri televizijska i dva radijska programa. Televizijski programi su: TVCG1, TVCG2, TVCG SAT i PARLAMENTARNI program, a radijski RCG1 i R98. Prosječna neto zarada za period januar - septembar 2021. godine iznosila je 566.19 eura, a trenutni broj zaposlenih je 738.

“Transformacija RTCG iz državnog medija u javni medijski servis smatra se nepotpunom. Proces imenovanja članova Savjeta koji je u krajnjem u rukama Skupštine i lakoća razrješenja pojedinih članova ili Savjeta u cjelini, ukazuje na to da je cjelokupna upravljačka struktura, uključujući uredništvo, obično veoma vezana i povezana sa političkim interesima. I lokalni javni emiteri su vrijedni pažnje budući da ih uglavnom finansiraju opštine, i oni se često opisuju kao glas lokalnih političara na vlasti”.

Ova ocjena Analize medijskog sektora, koja je pripremljena kroz JUFREX program EU i SE, može se smatrati putokazom za dodatno jačanje nezavisnosti Savjeta RTCG kao upravljalčkog tijela Javnog servisa.

Preporuke iz Analize su sljedeće:

- RTCG bi trebalo da nastavi svoje napore da se razvije u javni medijski servis koji je odgovoran prije svega crnogorskoj javnosti i koji aktivno zastupa i sprovodi profesionalne novinarske standarde i standarde kvaliteta, kao i standarde koji proizilaze iz Direktive o AVM uslugama.
- RTCG bi trebalo da nastavi sa restrukturiranjem organizacije i modernizacijom poslovnih procesa kako bi nastavila sa društvenim, kulturnim, tehnološkim i poslovnim promjenama.
- RTCG bi trebalo da bude primjer u promociji evropskih AV djela, uključujući rad nezavisnih producenata, i trebalo bi da ojača proizvodnju sopstvenog ili naručenog originalnog sadržaja, koji će se baviti različitim društvenim grupama.
- Finansiranje bi trebalo da garantuje predvidljivost i transparentnost za RTCG i lokalne JMS i ne smije se koristiti kao sredstvo pritiska, nagrade ili podređenosti.
- Pored finansijskih mehanizama, trebalo bi uspostaviti mjere pravne zaštite kako bi se garantovala urednička nezavisnost lokalnih javnih servisa.

“U prvom Zakonu o RTCG, donijetom 2002. godine (u sklopu sveobuhvatnih izmjena medijskog zakonodavstva u Crnoj Gori) Savjet je imao 11 članova a ovlašćeni subjekti za imenovanje članova Savjeta RTCG bili su organizacije civilnog društva i pojedine institucije iz oblasti kulture. Struktura Savjeta ukazuje da su klasična nevladina udruženja bila zastupljena sa 6 predstavnika dok su druge organizacije civilnog društva i institucije kulture bile zastupljene sa 5 predstavnika (Univerzitet Crne Gore; Crnogorska akademija nauka i umjetnosti; Crnogorsko narodno pozorište, Muzeji Crne Gore, Crnogorska kinoteka i profesionalna udruženja dramskih umjetnika i kompozitora;)

Imenovanje Savjeta vršila je Skupština Crne Gore potvrđivanjem-konstatovanjem ispunjenosti uslova za ovlašćene predlagače (po istom principu po kojem se konstatuje ispunjenost uslova za imenovanje poslanika nakon održanih izbora). Skupština nije imala uticaj na volju ovlašćenih predlagača i nije glasala o imenovanim kandidatima. “Ukoliko su ovlašćeni subjekti imenovali više od jednog kandidata, Skupština Republike će potvrditi imenovanje onog kandidata čiju kandidaturu je podržao najveći broj registrovanih nevladinih organizacija.”

Članovi Savjeta RTCG nisu mogu biti razriješiti za vrijeme mandata (član 22). Izuzetno, Skupština je, isključivo na osnovu odluke subjekta ovlašćenog za imenovanje člana Savjeta RTCG, mogla da potvrdi razrješenje člana i imenovanje drugog koji će dovršiti preostali mandat razriješenog člana, ukoliko:

- 1) zbog bolesti, na osnovu nalaza nadležne zdravstvene institucije, nije u mogućnosti da obavlja dužnosti člana Savjeta RTCG u periodu dužem od šest mjeseci;
- 2) ne prisustvuje sastancima Savjeta RTCG u periodu dužem od šest mjeseci;
- 3) se utvrdi da je prilikom imenovanja dao o sebi netačne podatke ili je propustio da

iznese podatke o okolnostima koje su bitne za imenovanje;

Sva pomenuta zakonska rješenja ukazuju na činjenicu da je zaštita članova Savjeta od partijskog uticaja bila na visokom nivou. Nedostatak ovog propisa bilo je nepostojanje bližih kriterijuma za imenovanje predstavnika nevladinih organizacija pa je bilo moguće da zainteresovani pojedinci registruju veliki broj NVO i da sami sebi osiguraju podršku za imenovanje za člana Savjeta.

Zakonom iz 2002. godine bio propisan i drugi način finansiranja RTCG i to dominantno iz pretplate, čime je, kako smatraju u dijelu NVO, dodatno pojačana samostalnost javnog medijskog servisa.

Vlada Crne Gore je 2008. godine formirala radnu grupu i pristupila izradi novog propisa. U novom Zakonu smanjen je broj članova Savjeta sa 11 na 9 pa većinu više nisu činili predstavnici nevladinih udruženja. Takođe, došlo je do promjene procedure imenovanja članova Savjeta, pa je Skupština dobila mogućnost da glasanjem potvrdi (ili ne potvrdi) cjelovitu listu kandidata koje su prethodno, u propisanoj proceduri, imenovali ovlašćeni predlagači. Takođe, na inicijativu samih NVO, u zakon su uvršteni kriterijumi za nevladine

organizacije kao ovlaštene predlagače, kako bi se spriječile eventualne zloupotrebe. U ovom segmentu je, kako smatraju u dijelu NVO, propis poboljšan u odnosu na prethodni a u svim drugim segmentima pogoršan.

Uvedena je mogućnost da Savjet, ali i radno tijelo Skupštine Crne Gore zaduženo za postupke imenovanja, može pokrenuti postupka razrješenja člana Savjeta.

Prema važećem zakonu, usvojenom 27. jula 2020, postupak imenovanja članova Savjeta RTCG sprovodi Administrativni odbor Skupštine Crne Gore na osnovu biografije kandidata, intervjua i podrške ovlašćenih subjekata za imenovanje. Ovo praktično znači da se članovi Savjeta biraju u zavisnosti od volje većine u skupštinskom odboru, čime bi bio ostvaren direktan politički uticaj na rad RTCG.

Stabilno i predvidivo finansiranje Javnog servisa RTCG neophodno je kako bi se osigurao održiv razvoj ,institucionalna autonomija i garantovala nezavisnost od bilo kojeg izvora moći, ekonomskih ili političkih uticaja. Ulaganje u visokokvalitetne, nezavisne i kredibilne javne medijske servise treba smatrati ulaganjem u razvoj demokratske kulture, znanja i društva. S druge strane, potrebno je definisati odgovornost upravljačkih tijela u slučaju neispunjenja programsko-produkcionih i finansijskih planova.

Lokalni javni emiteri, u najvećoj mjeri, suočavaju se sa nedostatkom finansija i opasnošću od političkih pristisaka svojih osnivača – lokalnih samouprava. Kao moguća rješenja identifikovana su uvođenje zakonske obaveze minimalnog procenta iz budžeta lokalne samouprave za finansiranje lokalnih javnih servisa, te preciznija regulacija kriterijuma za izbor članova savjeta.

XI Novi mediji u eri brzih tehnoloških promjena

Novi mediji uveliko su valorizovali koncept medijske komunikacije u funkciji društvenosti medija koji promovišu virtuelno povezivanje pojedinaca ili grupa. Virtuelni prostor se na taj način posmatra kao svojevrsna društvena zajednica koja ima za cilj ne samo da poveže sve učesnike produkcije medijskog sadržaja već i da uspostavi međusobnu komunikaciju korisnika novih medija.¹⁰

Pored raznovrsnih definicija društvenih medija, ni na polju podjele društvenih medija mišljenja nijesu istovjetna. Međutim, prema jednoj od osnovnih podjela, društveni mediji dijele se na: društvene mreže, blogove, mikroblogove, servise za razmjenu multimedijalnih sadržaja, servise za označavanje sadržaja, servise za recenzije, internet forume i virtuelne svjetove.¹¹

¹⁰ Društveni mediji i upravljanje komunikacijama-Vuk Vuković

¹¹ Mehanizmi društvenih medija u oblasti odnosa s javnošću-Jovana Vuković

Posebna vrsta novih medija su i internet publikacije-portali. Novim Zakonom o medijima ovi mediji su definisani kao ' mediji čiji se sadržaj širi putem interneta a koji se ne može smatrati audiovizuelnom medijskom uslugom u skladu sa zakonom koji uređuje oblast audiovizuelnih medijskih usluga.¹²

Pojava internetom posredovanih medija dovela je do podjele medija na tradicionalne i nove medije. Društveni mediji, zapravo, smatraju se medijima koji pripadaju generaciji novih medija. Nesporna je činjenica da su ovi mediji pokretači brojnih promjena, što je dovelo do podjele na dvije struje; jednu struju čine pobornici tradicionalnih, a drugu pobornici novih medija.¹³

Sve veća dostupnost svih vrsta sadržaja na internetu, razvoj društvenih mreža, AVM usluga na zahtjev u više različitih tipova i oblika dovelo do promjene sa strane korisnika u načinu na koji komuniciraju, informišu se i zabavljaju.

Novi formati, nova pravila, novi ekrani, video i televizijski sadržaji dostupni putem internet na mobilnim aparatima, personalizovane ponude sadržaja, visoka definicija i kvalitet videa, društvene mreže, video igre, e-sport, novi formati informativnih sadržaja, korisničke aplikacije, virtuelna realnost, samo je dio ponude, ili onog što se danas već može nazvati hiper ponudom sadržaja, koje su dostupne internet korisnicima a koje se distribuiraju putem internet. U velikoj mjeri smanjuje se upotreba klasičnih kanala distribucije, bilo da se radi o namjenskim mrežama elektronskih komunikacija (npr. kablovske televizije) ili o tradicionalnim načinima distribucije štampanih medija.

Radi o mnogo kompleksnijem ambijentu koji je pun izazova koji se pružaju u svim pravcima i koji se ne mogu prevazići, a da se ne suočimo sa međusobno oprečnim zahtjevima, npr. sloboda izražavanja - govor mržnje na internetu, autorsko pravo - piraterija, svako može da pruži informaciju - informacija treba da bude tačna i objektivna, određene usluge na internetu treba u nekoj mjeri regulisati - internet je po nekom pravilu u domenu sadržaja deregulisan.

Uz sve ovo postavlja se pitanje na koji način u ambijentu kojem dominiraju globalni lideri poput Facebook-a, Google-a, Netflix-a, Amazona, zaštititi kulturni identitet i raznolikost, jezik, štititi prava korisnika, njihove lične podatke.

Kada se govori o AVM uslugama u kontekstu novih medija ne smiju se nikako zanemariti tradicionalni mediji, radio i televizija. I u ovim medijima dolazi do značajnih promjena, i sa strane ponuđača ovih sadržaja i naravno sa strane slušalaca i gledalaca ponuđenih programskih sadržaja.

Televizija je danas u Crnoj Gori jako dostupan medij, u svojoj osnovi linearan i dostupan na svim platformama distribucije, zemaljskoj digitalnoj platformi koja nudi televizijske programe i po modelu slobodnog pristupa za određen broj medija i po modelu uslovnog

¹² Zakon o medijima (Sl.list CG br.082/20)

¹³ Mehanizmi društvenih medija u oblasti odnosa s javnošću-Jovana Vuković

pristupa na osnovu pretplate kablovskom operatoru (DVB-C, DTH, IPTV), kao i svim drugim platformama za distribuciju video sadržaja, koje pored usluga televizijskih sadržaja nude i AVM usluge na zahtjev.

Iako u Crnoj Gori nema detaljnijeg istraživanja u kojoj mjeri korisnici ostaju privrženi ovim tradicionalnim medijima radija i televizije, na osnovu iskustva sa razvijenijih tržišta koja odlikuje raznovrsnost ponude, može se zaključiti da krajnji korisnici, iako se u sve većoj mjeri koriste AVM uslugama na zahtjev, u određenoj mjeri ostaju privrženi i tradicionalnim medijima.

Glavni izazov televizije kao medija predstavlja težnja da se u najboljoj mjeri prilagodi novom okruženju i još uvijek bude konkurentna u domenu informisanja, edukacije i zabave i da doprinese očuvanju kulturnog identiteta i raznolikosti, kroz povećanje dostupnosti domaćih sadržaja.

Ovo se posebno odnosi na javne emitere i komercijalne emitere koji su posvećeni proizvodnji sadržaja sa tematikom i od značaja za lokalnu zajednicu i koji svoje programe čine dostupnim građanima putem digitalne zemaljske platforme (DVB-T2) koja je u Crnoj Gori, u smislu postojanja odgovarajućih mreža, veoma dobro razvijena, gotovo na nivou razvijenih evropskih zemalja.

Treba imati u vidu da sve mogućnosti ove platforme nijesu u punoj mjeri realizovane, što se odnosi, prije svega, na dostupnost i prilagođenost programskih sadržaja za osobe sa invaliditetom, multijezičnost i sl.

Tehnološke promjene nijesu zaobišle ni radio. Radijski sadržaji iz Crne Gore, danas su dostupni slušaocima putem zemaljske mreže FM predajnika i u velikom broju i putem interneta.

U domenu tehnologije i radio se prilagođava novim tehnološkim trendovima kroz digitalizaciju (DAB+), veliki je broj servisa i platformi koji putem interneta nude mnoštvo radijskih programa razvrstanih na osnovu na osnovu karaktera i tematike ponuđenih programa, ili čak, na osnovu porijekla iz određene zemlje, regiona ili jezika na kojem radijski emiteri proizvode programske sadržaje.

Takođe, hibridni radio (u kombinaciji usluga radija dostupnih putem interneta i DAB+ radija) je tendencija sve više prisutna u automobilskoj industriji, pa su radio DAB+ formata, radio dostupan putem interneta, kod proizvođača neizostavni dio ponude. Kod proizvođača viših klasa radijski sistemi dio su šireg sistema konfora i zabave u automobilu, koji su često upravljani i određenom vrstom sistema vještačke inteligencije koja ima zadatak da prilagodi ovaj sistem navikama vozača.

Prepoznavši važnost uvođenja digitalnog radija u Crnoj Gori, prvenstveno sa aspekta ograničenja u raspoloživosti frekvencijskih resursa za FM radio, Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (EKIP) je krajem 2015. godine donijela Studiju o mogućnostima korišćenja digitalnog radija u Crnoj Gori. Studija je prvenstveno sagladavala tehnički aspekt digitalizacije radija, moguće tehnologije i dala određene

smjernice u tehničkom smislu za uvođenje digitalnog emitovanja radijskog signala u cilju implementacije modernih i naprednih digitalnih radio mreža u Crnoj Gori.

Uočivši potrebu daljeg unaprjeđenja okruženja i stvaranje uslova za uvođenje digitalnog radija u regulatorne agencije (EKIP i AEM) formirale su međuresorsku radnu grupu za izradu predloga strategijskih polazišta i smjernica za uvođenje digitalnog radija u Crnoj Gori. Članovi radne grupe bili su predstavnici obje agencije zajedno sa oba resorna ministarstava kao i Radio i Televizije Crne Gore i "Radio-difuznog centra" doo.

Implementacija pilot projekta za uvođenje digitalnog radija posebno je razmatrana Predlogom strategijskih polazišta i smjernica za uvođenje digitalnog radija u Crnoj Gori kojim je istaknuto da je jedan od početnih uslova za digitalizaciju radija testno emitovanje DAB+ signala putem zemaljske mreže predajnika te da je od nadležnih organa Crne Gore neophodno imenovanje nosioca tog projekta - Radiodifuzni centar (RDC).

RDC je u decembru 2020. godine obavijestio Agenciju o nabavci T-DAB+ predajnika namijenjenog za testno emitovanje dva programa Radija Crne Gore, kao i da je dosadašnje aktivnosti na realizaciji ovog projekta finansirao iz sopstvenih sredstava u želji da doprinese razvoju digitalnog radija, ali da će dalje aktivnosti u tom pogledu zavisiti od strateških smjernica razvoja ove tehnologije na nivou Crne Gore i finansijske podrške koja se za tu svrhu obezbijedi.

Predlogom strategijskih polazišta i smjernica za uvođenje digitalnog radija u Croj Gori date su informacije, mišljenja i stavovi u vezi sa različitim aspektima procesa digitalizacije radija koje se mogu smatrati i svojevrsnom mapom puta sa smjernicama koje se odnose na sljedeće aspekte: raspoloživost, odnosno adekvatna iskorištenost radio-frekvencijskih resursa, regulatorni okvir, postizanje uniformne pokrivenosti većeg broja radijskih programa na nivou mreže digitalnog radija, finansiranje projekta izgradnje prve zemaljske mreže digitalnog radija, pilot preojektat, promociju digitalnog radija i informisanje i pružanje adekvatne informacije u javnosti o značaju i prednostima projekta.

U kontekstu savremenih platformi koje omogućavaju korisnicima pristup medijskim sadržajima, AVM usluga na zahtjev je u procesu značajne ekspanzije i jedno od sredstava putem kojeg korisnici interneta konzumiraju razne video sadržaje. Ove usluge su po definiciji nelinearne, što znači da korisnik usluge pristupa programskim sadržajima koje su raspoređeni u odgovarajući katalog, kada to želi na osnovu sopstvenog zahtjeva, i kod kojih je katalog ponuđenih programskih sadržaja odabran od strane ponuđača ove usluge.

Ove usluge našle su svoje mjesto u regulatornom okviru Evropske unije u tekstu direktive 2007/65/CE, odnosno, u konsolidovanoj verziji ove direktive iz 2010. godine, kojima su utvrđene odredbe koje se primjenjuju na sve pružaoce AVM usluga, kao i posebnu odredbu kojom je definisana zastupljenost evropskih djela u katalogima ponuđača ovih usluga.

U Crnoj Gori, ove usluge dobro su razvijene. Gotovo svi vodeći operatori na tržištu elektronskih komunikacija i kablovske televizije nude, uz uslugu distribucije televizijskih

programa, i neku od usluga koja je po definiciji AVM usluga na zahtjev. Ove usluge mogu se razvrstati u dva tipa usluga, koje mogu biti dostupne na televizijskim prijemnicima, mobilnim telefonima, konzolama za video igre i tablet uređajima, specijalizovanim prijemnicima (media player, setup box i sl.): catch-up TV i usluge videa na zahtjev (VOD).

Prva grupa nudi na raspolaganje na određeni vremenski period programske sadržaje emitovane na televizijskim kanalima. Ovi servisi su besplatni kada su ponuđeni od strane proizvođača televizijskih programa na određenoj teritoriji, npr. javnog servisa ili komercijalnih emitera odnosno proizvođača televizijskog sadržaja.

Kod drugog tipa usluge postoji više kategorija koje se mogu razvrstati na osnovu pretplatničkog modela, npr. pretplate ili korisničkog zahtjeva. Većina ovih usluga dostupna je korisnicima po nekom od pretplatničkih modela, mada postoje i servisi koji su besplatni, a čiji ponuđači se finansiraju od prihoda ostvarenih na osnovu neke od aktivnosti iz domena reklamiranja.

Ogroman rast i dostupnost ovih servisa posljedica je, između ostalog, ogromnog finansijskog potencijala ponuđača usluge, kao što su Netflix, Amazon, Disney, Google i drugih, dok je internet omogućio ponuđačima ovih usluga da iste pružaju bez potrebe da se značajnije investira u namjensku mrežu elektronskih komunikacija i distribuciju sadržaja, već je sadržaj dostupan svim korisnicima interneta na određenoj teritoriji.

Ove usluge uticale su i na promjenu kod televizije kao medija i promjene ponašanja korisnika, što je dovelo do toga da se i televizija kao tradicionalni medij prilagodi savremenim trendovima, kroz razvoj različitih platformi kojima gledaocima omogućava pristup emitovanim sadržajima na određeni vremenski period, a određeni sadržaji bivaju dostupni i prije emitovanja sadržaja u terminu predviđenom programskom šemom. Hibridne tehnologije koje na televizijskim prijemnicima povezanim na internet nude određenu interaktivnost već odavno nijesu novina i široko su rasprostranjene kod velikog broja evropskih televizijskih emitera (HbbTV i sl.)

Sa druge strane ponuđači AVM usluga na zahtjev prilagođavaju svoju ponudu, i na osnovu raznih algoritama za procjenu navika i želja korisnika prilagođavaju kataloge ponuđenih sadržaja koji postaju personalizovani i prilagođeni svakom pojedinačnom korisniku.

Pored ovoga globalni ponuđači ovih usluga postaju u sve većoj mjeri i proizvođači AVM sadržaja, naročito filmova i serija što će nesumnjivo dovesti do promjene dinamike na tržištu, i bez sumnje, otvara pitanja na koji način zaštititi i lokalnu proizvodnu sadržaja, zaštititi korisnike od zloupotrebe ličnih podataka i sl.

U Crnoj Gori dodatan izazov predstavlja i ograničenost u pogledu mogućnosti proizvodnje konkurentnih sadržaja, čak i na nivou regije, gdje postoji nekoliko ponuđača ovih usluga koji imaju značajno tržišno učešće što može, i jeste, biti dodatni izazov za lokalne proizvođače sadržaja, javne i komercijalne emitere koji u tako složenom okruženju moraju naći put do krajnjeg korisnika, odnosno, konzumenta ponuđenog sadržaja.

Novi Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama mora na adekvatan način da definiše nelinearnu uslugu i propiše mjere koje se odnose na ponuđače AVM usluga na zahtjev, a koje su i predviđene evropskim regulatornim okvirom, odnosno direktivom o AVM uslugama. Tako bi se otklonila trenutno prisutna disproporciju u primjeni mjera, odnosno smanjena primjena mjera na ove servise u odnosu na uslugu kablovskih operatera koji su po važećem zakonskom rješenju svrstani u kategoriju pružaoca AVM usluga na zahtjev, iako veliki dio njihove ponude čini usluga distribucije televizijskih programa, odnosno distribucija linearnih sadržaja kod kojih uređivačka odgovornost pripada trećim licima.

Izmjenom zakonskog rješenja i uvođenjem definicije distributera radijskih i televizijskih programa, stvorice se uslovi za njegovu adekvatnu i uravnoteženu primjenu na ovom kompleksnom tržištu.

Direktiva kojom je revidirana direktiva iz 2010 godine predvidjela je mjere kojima mjere kojima se želi stvoriti relevantan regulatorni okvir koji i redukovati određena asimetrija u regulatornim mjerama i koje se odnose na različite tipove usluga, podstičući i nove forme regulacije.

Polje primjene ove direktive prošireno je i na platforme za dijeljenje video sadržaja. Ponuđači ovih usluga, u skladu sa odredbama ove direktive moraju preduzeti određene mjere koje se naročito odnose na zaštitu maloljetnika, pozivanje na mržnju i zagovaranje terorizma.

Zaštita kulturne raznolikosti ostaje jedan od prioriteta koji je iskazan i utvrđivanjem kvote od 30% zastupljenosti evropskih djela u katalogima ponuđača AVM usluga na zahtjev i primjenom načela zemlje ciljanog tržišta koje se ostvaruje finansijskim doprinosiom ponuđača AVM usluga kroz finansiranje proizvodnje evropskih djela putem direktnog ulaganja u proizvodnju ili kroz finansijski doprinos namjenskim fondovima i koji mora biti baziran na nediskriminatornim i proporcionalnim mjerama.

Na osnovu navedenih razmatranja jasno je da primjena adekvatnog regulatornog okvira u AVM sektoru postaje sve kompleksnija i zahtijeva dublje poznavanje svih trendova na tehnološkom planu, ali i trendova koji se odnose na ponuđače i korisnike usluga.

S obzirom na nove formate medija u eri ubrzanih tehnoloških promjena i na sve veći i lako dostupni opseg različitih informacija na internetu, postavlja se pitanje mjera zaštite slobode izražavanja na internetu, kao i na zloupotrebe slobode izražavanja i njihovo sankcionisanje.

U Crnoj Gori, kao i u mnogim drugim zemljama, internet nije uređen u okviru jedne pravne oblasti, već se njime bave različiti zakonski propisi, na različitim nivoima, a to su Ustav Crne Gore, Zakon o medijima, Zakon o elektronskim komunikacijama, Zakon o elektronskoj trgovini, Krivični zakonik. Isto se može reći i za institucionalni okvir. Postoji više institucija u okviru državne uprave i među nacionalnim regulatornim organima sa nadležnostima u upravljanju internetom. Pored toga, postoje i samoregulatorna tijela i NVO koje su aktivne u ovoj oblasti.

Konvencije Savjeta Evrope sa posljedicama po internet saobraćaj koje su prenijete u nacionalno pravo Crne Gore kroz zakone o njihovom potvrđivanju direktno se primjenjuju, a to su Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLJP), Konvencija o sprječavanju terorizma (SE 2005), Konvencija o računarskom kriminalu (sa njenim Dodatnim protokolom) (SE 2001), Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (SE 2012), Konvencija o zaštiti lica u pogledu automatske obrade ličnih podataka (sa njenim Dodatnim protokolom) (SE 1981) i Konvencija o pristupu službenim dokumentima (SE 2009).

Ustav Crne Gore propisuje da su „potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka i imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drugačije od unutrašnjeg zakonodavstva” (Čl. 9). Međunarodna dokumenta koje Crna Gora potpiše i potvrdi mogu dakle da imaju primat u odnosu na postojeće domaće zakonodavstvo. Pravo na slobodu izražavanja je Ustavom zagarantovano pravo. Može se ograničiti samo kada je važnije „pravo drugoga na dostojanstvo, ugled i čast i ako se ugrožava javni moral ili bezbjednost Crne Gore.”

Od drugih oblasti relevantnih za ovo poglavlje, Ustav se bavi diskriminacijom, govorom mržnje i vjerskim slobodama, i zabranjuje „zazivanje ili podsticanje mržnje ili netrpeljivosti po bilo kom osnovu” (član 7) i svaku „neposrednu ili posrednu diskriminaciju, po bilo kom osnovu” (član 8).¹⁴

Krivični zakonik (Skupština Crne Gore 2017a) propisuje skup krivičnih djela koja su posredno ili neposredno povezana sa nedozvoljenim sadržajem na internetu, kao što su krivična djela protiv seksualnih sloboda. Za prvo krivično djelo relevantno za ovo istraživanje se navodi da „ko djetetu proda, prikaže ili javnim izlaganjem ili na drugi način učini dostupnim tekstove, slike, audiovizuelne ili druge predmete pornografske sadržine ili mu prikaže pornografsku predstavu, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do šest mjeseci.” (Član 211, stav 1). Kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina predviđena je za svakog „ko iskoristi maloljetnika za proizvodnju slika, audiovizuelnih ili drugih predmeta pornografske sadržine ili za pornografsku predstavu,” (član 211, stav 3). i na kraju, „ko nabavlja, prodaje, prikazuje, prisustvuje prikazivanju, javno izlaže ili elektronski ili na drugi način čini dostupnim slike, audio-vizuelne ili druge predmete pornografske sadržine nastale izvršenjem djela iz stava 2 ovog člana, ili ko takve predmete posjeduje, kazniće se zatvorom do dvije godine” (ibid.), a predmeti koji se koriste za činjenje ovih krivičnih djela oduzimaju se i uništavaju (član 211, stav 4).

Još jedna relevantna grupa krivičnih djela su djela protiv ustavnog uređenja i bezbjednosti Crne Gore. Krivično djelo izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje propisuje da „ko javno podstiče na nasilje ili mržnju prema grupi ili članu grupe koja je

¹⁴ Iz analize medijskog sektora u Crnoj Gori sa preporukama za usklađivanje sa standardima sa Savjetom Evrope i Evropske unije (JUFREX)

određena na osnovu rase, boje kože, religije, porijekla, državne ili nacionalne pripadnosti, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina" (član 370).

Ista kazna je predviđena za svakog „ko javno odobrava, negira postojanje ili značajno umanjuje težinu krivičnih djela genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina učinjenih protiv grupe ili člana grupe koja je određena na osnovu rase, boje kože, religije, porijekla, državne ili nacionalne pripadnosti" na način koji može dovesti do nasilja ili izazvati mržnju prema grupi lica ili članu takve grupe, ukoliko su ta krivična djela utvrđena pravosnažnom presudom suda u Crnoj Gori ili međunarodnog krivičnog suda. Uvođenje priloga „javno" omogućilo je tumačenje da se ovo krivično djelo odnosi i na internet. Isto važi za krivična djela povezana sa protivustavnom djelatnošću (član 372), gdje zakon dozvoljava tumačenje koje obuhvata opciju udruživanja putem interneta. Slično tome, odredbe o krivičnom djelu pripremanje djela protiv ustavnog uređenja i bezbjednosti (član 373) mogu se takođe primijeniti i na svijet interneta.

Krivično djelo rasne i druge diskriminacije propisuje da „ko na osnovu razlike u rasi, boji kože, nacionalnosti, etničkom porijeklu ili nekom drugom ličnom svojstvu krši osnovna ljudska prava i slobode zajamčena opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i ratifikovanim međunarodnim ugovorima od strane Crne Gore, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina" (član 443, stav 1). Ko širi „ideje o superiornosti jedne rase nad drugom ili propagira rasnu mržnju ili podstiče na rasnu i drugu diskriminaciju", može se kazniti se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.

Što se tiče autorskih prava, Krivični zakonik propisuje krivična djela za neovlašćeno zaobilaženje mjera zaštite namijenjenih sprječavanju povreda autorskog i srodnih prava i informacija o pravu koja se odnose na svakog „ko proizvede, uveze, stavi u promet, proda, da u zakup, reklamira u cilju prodaje ili davanja u zakup ili drži u komercijalne svrhe uređaje ili sredstva čija je osnovna ili pretežna namjena uklanjanje, zaobilaženje ili osujećivanje tehnoloških mjera namijenjenih sprječavanju povreda autorskog i srodnog prava ili ko takve uređaje ili sredstva koristi u cilju povreda autorskog ili srodnog prava" (član 235, stav 1). Za ovo djelo predviđena je novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, dok će se „predmeti izvršenja krivičnog djela i predmeti koji su bili upotrijebljeni ili namijenjeni za izvršenje krivičnog djela /.../ oduzeti, a predmeti izvršenja krivičnog djela će se uništiti" (član 235, stav 2).¹⁵

Stari Zakon o elektronskim komunikacijama (Skupština Crne Gore 2008.) garantovao je pravne mjere zaštite prava na pristup internetu. Zakon je propisivao da „svako ima pravo da koristi javne elektronske komunikacione usluge, pod poznatim uslovima i cijenama, i ako postoje tehničke mogućnosti" (član 102). Sa novim zakonom iz 2013. godine, građani su zadržali pravo na pristup internetu, u svakom slučaju, ne u formi ljudskog prava, već u okviru komercijalnog ugovora. „Korisnik javnih komunikacionih usluga ima pravo na pristup javnoj elektronskoj komunikacionoj mreži, u roku od osam dana od dana podnošenja zahtjeva, ako postoje tehničke mogućnosti" (član 147 Zakona o elektronskim

¹⁵ Analiza medijskog sektora u Crnoj Gori sa preporukama za usklađivanje sa standardima Savjeta Evrope i Evropske unije (JUFREX)

komunikacijama, (Skupština Crne Gore 2017b). Zakon predviđa da korisnik ima pravo na neometano korišćenje javno dostupnih elektronskih komunikacionih usluga deklarisanog kvaliteta, dostupnosti i bezbjednosti, po javno dostupnim cijenama (ib.).

Zakon daje operatorima nadležnosti da upozore ili privremeno blokiraju nalog korisnika u slučaju da postoje dokazi da je korisnik slao neželjenu elektronsku poštu ili u slučaju zloupotrebe korisničkog naloga elektronske pošte (član 179). Ako korisnik nastavi sa zloupotrebom elektronske pošte, operator može trajno da izbriše pretplatnikov korisnički nalog elektronske pošte i da raskine pretplatnički ugovor. Ako je elektronska pošta zloupotrijebljena od strane trećeg lica, korisnik je odgovoran samo ako nije postupio u skladu sa upozorenjima operatora da preduzme mjere zaštite (ibid.). Za propisivanje uslova za sprječavanje i suzbijanje zloupotrebe i prevara u pružanju usluga elektronske pošte zadužen je EKIP (ibid).

Od kada je u pravni poredak Crne Gore prenijeta Direktiva 2000/31/EC o elektronskoj trgovini (Zakonom o elektronskoj trgovini (Skupština Republike Crne Gore 2004.)), davaoci informacionih usluga nijesu odgovorni za privremeno ili trajnije skladištenje nedozvoljenog sadržaja ako uklone ili blokiraju pristup podacima čim saznaju za njihovu navodnu nezakonitost ili na osnovu naredbe suda ili nekog drugog državnog organa o uklanjanju/blokiranju (članovi 19-21).¹⁶

Na institucionalnom nivou, Agencija za elektronske komunikacije i poštanske usluge (EKIP) je nadležna za zaštitu interesa korisnika i rješavanje sporova na tržištu elektronskih komunikacija i za praćenje operatora, kako je propisano u članu 11 Zakona o elektronskim komunikacijama (Skupština Crne Gore 2017b). Pošto ne postoji univerzalna obaveza praćenja, niko nije nadležan za praćenje sadržaja na internetu u Crnoj Gori. Postoje organi kojima su povjereni određeni zadaci u pogledu zakonske usklađenosti sadržaja na internetu. Međutim, ti organi ne prate internet sistematično.

Emitovanje programa putem globalne informatičke mreže je eksplicitno izuzeto iz režima licence i ne podliježe obavezi pribavljanja odobrenja (član 98, stav 2). U slučaju prevare ili zloupotrebe iz područja primjene Zakona o elektronskim komunikacijama (Skupština Crne Gore 2017b), operator je dužan da, na zahtjev Agencije za elektronske komunikacije i poštanske usluge (EKIP) ili samoinicijativno, a u tom slučaju uz prethodno pribavljenu saglasnost EKIP, blokira pristup određenim brojevima i uslugama (član 145).

Direkcija za zaštitu tajnih podataka, preko posebne organizacione jedinice (CIRT) vrši koordinaciju prevencije i zaštite od računarskih bezbjednosnih incidenata na internetu i drugih rizika od incidenata po bezbjednost informacionih sistema državnih organa, organa državne uprave, organa jedinica lokalne samouprave, pravnih lica sa javnim ovlaštenjima i drugih pravnih i fizičkih lica koja ostavruju pristup ili postupaju sa podacima, osim tajnih podataka.

¹⁶ Analiza medijskog sektora u Crnoj Gori sa preporukama za usklađivanje sa standardima Savjeta Evrope i Evropske unije(JUFREX)

CIRT preduzima mjere obrade incidenta, reakciju i koordinaciju u slučaju incidenata i pripremu sigurnosnih upozorenja i savjeta svojim korisnicima kao i podizanje nivoa svijesti i edukaciju korisnika.

U slučaju prijave nedozvoljenog sadržaja na internetu, krađe identiteta, lažnih profila na društvenim mrežama i sl, CIRT upoznaje podnosiocima prijave sa zakonskim procedurama i upućuje ih da prijave podnesu nadležnom organu u skladu sa Krivičnim zakonikom Crne Gore. Takođe, CIRT pomaže korisnicima kako podnijeti prijavu službi podrške društvenim mrežama.

CIRT nije nadležan za uklanjanje nedozvoljenog sadržaja sa interneta, operativno rješavanje problema i brigu o bezbjednosti pojedinih sistema, kažnjavanje korisnika, kao ni za pokretanje krivičnih prijava.

Pravo prijave bezbjednosnih incidenata imaju državni organi, organi državne uprave, organi jedinica lokalne samouprave, pravna lica sa javnim ovlaštenjima i druga pravna i fizička lica koja ostvaruju pristup ili postupaju sa podacima. Incidenti se prijavljuju na jedan od sledećih načina: preko zvanične Internet stranice CIRT-a (www.cirt.me) ili preko elektronske pošte na adresu kontakt@cirt.me. Nakon verifikacije prijavljenog incidenta vrši se njegovo kategorisanje i prioritet u skladu sa negativnim efektima koje imaju za podatke i/ili informacioni sistem korisnika.

Organ za prijavljivanje računarskih incidenata na nacionalnom nivou, Nacionalni tim za odgovor na računarske incidente (CIRT), koordiniše aktivnosti na smanjivanju rizika od računarskih incidenata kao odgovor na takve incidente u slučaju da se dogode. CIRT pomaže državnim institucijama i kritičnoj infrastrukturi i posvećen je podizanju svijesti i edukaciji o tome kako prepoznati računarske prijetnje i računarski kriminal. CIRT je takođe uspostavio saradnju sa privatnim sektorom i međunarodnim partnerima.¹⁷

Postupak uklanjanja nedozvoljenog sadržaja na internetu zasniva se na pristupu obavještanja i ukidanja. Prijavljivanje nedozvoljenog sadržaja se obavlja preko internet stranice, a CIRT mora na prijavu da odgovori u roku od 24 časa. U zavisnosti od vrste sadržaja i njegove lokacije, prijava o incidentu se može proslijediti Upravi policije, pružaocima internet usluga, administratorima internet stranice, međunarodnim partnerima ili drugim zainteresovanim stranama. U slučaju mogućeg krivičnog djela, slučaj se upućuje Upravi policije, koja sprovodi dalje istražne radnje u tom predmetu i podnosi krivičnu prijavu u skladu sa zakonom.

Ako sadržaj nije nezakonit, već je prepoznato da nije odgovarajući ili da je potencijalno štetan po djecu, administratoru internet stranice se šalje obavještenje, sa zahtjevom da sa objavljeni materijal ocijeni u odnosu na standarde za zaštitu maloljetnih lica. U slučaju da se utvrdi da se radi o uznemiravajućem sadržaju kojim se povređuje fizički ili psihološki integritet djece i drugih lica, sljedeći korak je da se utvrdi lokacija na kojoj je materijal postavljen. Ako prijavljeni materijal potiče od hosting kompanije ili sa servera koji se nalaze u Crnoj Gori ili ga je kreirao internet korisnik sa korisničkog naloga koji su

obezbijedili pružaoci internet usluga (ISP) u Crnoj Gori, utvrđuje se identitet ISP sa nalogom korisnika. CIRT obavještava Ministarstvo unutrašnjih poslova, nadležno odjeljenje, putem posebne i-mejl adrese i od ISP se očekuje da ukloni sadržaj sa svog servera. U hitnim slučajevima, CIRT direktno i neodložno obavještava Ministarstvo, da bi Ministarstvo moglo da sprovede dodatne istražne radnje i podnese krivičnu prijavu, u skladu sa zakonom.

U izvještaju Ombudsmana o zlostavljanju djece na internetu (Ombudsman 2013.) se navodi da se zlostavljanje djece uz upotrebu informaciono-komunikacionih tehnologija rijetko prijavljuje i da se često vrši usmeno. Ombudsman je naglasio da u Crnoj Gori ne postoje ni „efikasni mehanizmi za prijavljivanje, otkrivanje, zaštitu, kažnjavanje niti institucija nadležna za primjenu, podršku i pružanje pomoći” u takvim slučajevima (Ombudsman 2013). Prema mišljenju Ombudsmana, formiranje jedinstvene baze podataka o svim slučajevima zlostavljanja na internetu bi omogućilo bolje praćenje, kao i bolji protok podataka između različitih institucija (Ombudsman 2013).

Postoje dvije opcije za postupanje u slučajevima kada sadržaj na internetu predstavlja krivično djelo. Prva je da tužilac reaguje po službenoj dužnosti u skladu sa obavezom da preduzme mjere na usmjeravanju rada policije, koja je obavezna da obavijesti tužioca prije nego što preduzme bilo kakvu aktivnost, osim u hitnim situacijama (član 44 Zakonika o krivičnom postupku, Skupština Crne Gore 2009). Kod krivičnih djela za koja se ne gone po službenoj dužnosti, već se postupak sprovodi po privatnoj tužbi (npr. neka krivična djela protiv intelektualne svojine i krivično djelo uvreda), postupak ukidanja mora se sprovesti u roku od tri mjeseca od trenutka kada je privatni tužilac saznao za krivično djelo i učinoca (član 51, stav 1, ibid.)

XII Govor mržnje i dezinformacije

Crna Gora je, kao i ostatak svijeta, sa napretkom tehnologije i demokratizacijom medija u posljednjih nekoliko godina suočena sa porastom govora mržnje, propagande i dezinformacija u javnom prostoru. Demokratski deficiti, nepovjerenje u institucije i procese, politička nestabilnost, podijeljena medijska zajednica, ranjivost na strane uticaje – sve su to problemi koji otežavaju borbu sa dezinformacijama i propagandom. Osim toga, istraživanja iz godine u godinu¹⁸ pokazuju da je Crna Gora zajedno sa susjednim državama sa Balkana na začelju evropske rang liste kada je u pitanju medijska pismenost.

Dodatni izazov predstavlja to da crnogorski informacioni prostor nije ograničen državnim granicama, već puno širim prostorom čije je granice odredio lingvistički zajednički ili djelimično razumljivi jezik. Zbog toga Crnu Goru analitičari nekad opisuju kao medijsku koloniju, njeno malo medijsko tržište nije dovoljno atraktivno za formiranje autonomnih redakcija, već se informisanje i dezinformisanje vrše iz većih regionalnih

¹⁸ <https://osis.bg/?p=3750&lang=en>

centara. Ovo predstavlja dodatnu prijetnju za održivost crnogorskih medija, koji u uslovima ovakve konkurencije gube uticaj na javno mnjenje, a time i marketinški značaj.

Važećim Zakonom o medijima govor mržnje je predmet hitnog sudskog postupka, ali samo na zahtjev nadležnog tužioca. To se smatra manjkavošću Zakona jer se u praksi taj mehanizam slabo ili nimalo ne koristi, te se čini nužnim i zainteresovanoj strani, koja je žrtva govora mržnje, dati mogućnost da pokrene hitno sudsko odlučivanje. Takođe, govor mržnje nije u Krivičnom zakoniku zastupljen kao posebno krivično djelo.

Platforma za provjeru činjenica Raskrinkavanje.me, koju je pokrenula NVO Centar za demokratsku tranziciju (CDT) je u trogodišnjem periodu svoga rada na analizi i raskrinkavanju dezinformacija objavila oko 1000 analiza, u kojima je analizirano preko 5000 sumnjivih ili lažnih informacija i objava, i obuhvaćeno je više od 600 medija koji imaju publiku u Crnoj Gori. Neki od osnovnih zaključaka na osnovu ovog rada Raskrinkavanja su:

1. Glavni mediji iz Crne Gore (registrovani mediji, sa transparentnim podacima o urednicima i potpisanim tekstovima i priložima) nikad nijesu bili među glavnim proizvođačima dezinformacija. Njihovi prestupi se najčešće odnose na copy-paste prenošenje dezinformacija, ili pristrasno izvještavanje.
2. Online mediji i društvene mreže su najčešći izvor dezinformacija i lažnih vijesti. Komplikovani produkcijski i uređivački proces koji su zadržali tradicionalni mediji se pokazuje kao solidna brana za dezinformacije.
3. Na listi medija koji su u ovom periodu prednjačili u dezinformisanju građana, ali i širenju mržnje uvijek su dominirali tabloidi iz okruženja, društveni mediji i desničarski portali.
4. Mediji sa "margina", tabloidi iz zemalja regiona i ne mali broj aktera na društvenim mrežama postali su fabrike lažnih vijesti i kreirali su razgranatu mrežu dezinformacija.
5. Uočeni su jasni obrasci propagande i dezinformacija koji su motivisani geopolitičkim ili političkim agendama. Međutim, nije nikako zanemarljivo ni ekonomski motivisano širenje dezinformacija koje online medijima donosi čitanost i zaradu.
6. Na meti dezinformacionih kampanja su bile izvorne vrijednosti zapadnih demokratija, reformski procesi, ustavna prava građana i sekularnost države. Kreiranje lažnih narativa koji favorizuju Rusiju i Kinu u odnosu na EU i NATO konstantno je prisutno tokom ovog perioda. Podizanje nacionalnih i vjerskih tenzija, nerijetko i mržnje, te radikalizacija političke scene kroz plasiranje dezinformacija, takođe je važno obilježje dezinformativnih kampanja. U periodu krize izazvane panedmijom koronavirusa posebno je zabrinjavajuća propaganda usmjerena na podrivanje povjerenja u nauku i zdravstveni sistem, i predstavlja ozbiljnu ugrozu za javno zdravlje.
7. U posmatranom periodu imamo kontinuiranu aktivnost desničarskih grupacija koje na ekstremno-desnim portalima, u komentarima ispod tekstova ili

društvenim mrežama šire govor mržnje, etiketiraju građane i čitave narode i pokreću linč-kampanje protiv pojedinaca i grupa koji se ne uklapaju u njihov sistem vrijednosti.¹⁹

Crna Gora do sada ni u jednom strateškom dokumentu nije se bavila govornom mržnje i dezinformacijama. Izostanak saradnje i komunikacije među crnogorskim medijima koji već duži niz godina onemogućava uspostavljanje efikasne samoregulacije nepovoljno utiče i na borbu sa dezinformacijama i govorom mržnje. Najbolja evropska praksa ukazuje na to da se sa ovim problemom nije moguće boriti samo represijom, ili regulacijom, već je neophodan minimum konsenzusa u novinarskoj zajednici kako bi se dao kredibilan odgovor i diferencijacija između medija i fabrika laži i mržnje, između novinarstva u javnom interesu i propagandista i dezinformatora.

XIII Medijska pismenost

Indeksom medijske pismenosti globalne Fondacije za otvoreno društvo za 2019.godinu, Crnu Goru se svrstava na dno ljestvice država u kojima je mjerenje urađeno, odnosno na 31 mjesto od 35. zemalja. Ovo istraživanje region i Crnu Goru definiše kao izuzetno ranjivo kada je u pitanju podložnost lažnim vijestima. Namjerni ili nenamjerni pokušaji medija da manipulativno utiču na javno mnjenje (jednokratno širenje lažnih vijesti) ne smiju biti alibi za generalizaciju medija i novinara, niti loši primjeri ograničenja slobode izražavanja.

Ono što je potrebno jeste snažniji institucionalni pristup koji ima za cilj jačanje medijske pismenosti svih građana Crne Gore. NVO Centar za građansko obrazovanje ukazala je da medijska pismenost i zaštita od neprovjerenih informacija nedovoljno razvijena, uprkos tome što je Crna Gora među prvima uvela medijsku pismenost u obrazovni sistem.

Jufrex analiza medijskog sektora u Crnoj Gori izrađena od strane eksperata Savjeta Evrope i Evropske komisije preporučuje dodatani napor unutar obrazovnog sistema, posebno kroz angažman crnogorskih i međunarodnih nevladinih organizacija koje se bave afirmacijom medijske pismenosti.

Smatra se da je uvođenje medijske pismenosti u obavezne školske programe preduslov za jačanje uloge svakog pojedinca u društvu koje teži da bude demokratski opredeljeno i u kome je dijalog osnovno obilježje.

To je i preporuka zemalja članica Evropske Unije. U Crnoj Gori se u odnosu na zemlje regiona, kada je reč o medijskoj pismenosti, najdalje otišlo, ako se govori o institucionalnom pristupu i mogućnosti da se izučava, medijska pismenost. Podaci, ipak pokazuju da taj proces nije brz i lak. Neumoljivo pokazuju da je zabrinjavajuće mali broj

¹⁹ <https://www.cdtmn.org/analize/25-cinjenica-o-medijskim-manipulacijama-tokom-2020-godine/>
<https://www.cdtmn.org/analize/mreza-dezinformacija-i-neadekvatna-reakcija-drzave/>
<https://www.cdtmn.org/analize/8012-2/>

onih učenika koji su izabrali medijsku pismenost, uprkos činjenici da se nastava u prethodnom periodu izrazito pozitivno odrazila na sve koji su izučavali taj predmet.

Svakako da je javni interes da svaki pojedinac pa i učenik razume digitalno doba u kome živi. Međutim, na obrazovnim institucijama je da permanentno sagledavaju okruženje i omoguće pojedincima-učesnicima obrazovnog procesa da na pravi način budu dio "digitalnog svijeta".

Na značaj medijskog obrazovanja upozorava i napredak u oblasti vještačke inteligencije, procesi robotizacije razvoj i upotreba algoritama koji uvećavaju mogućnost manipulacije u medijima širenje antinauke i nepovjerenja prema medijima, ali mogu ugroziti i sigurnost podataka i privatnosti.

Izazovi digitalnog i umreženog društva donose probleme u vidu kampanja laži-dezinformacija ali i štetnih sadržaja kojim obilju medijske platforme, a što vrlo često ugrožava demokratska društva. Ovakvo okruženje je poseban problem za mlade koji provode i do 9 časova dnevno na raznim medijskim platformama.

Izazovi medijske pismenosti kod mladih u Crnoj Gori

Ne postoje redovna mjerenja medijske pismenosti u Crnoj Gori ,ali brojni izazovi mogu da ukažu na probleme i trendove.

Crna Gora, mjereno indeksom medijske pismenosti, koji radi Fond za otvoreno društvo iz Sofije i rezultatima PISA testiranja ima nizak nivo medijske pismenosti i na smom je dnu liste evropskih zemalja. Ipak, na ovom polju nedostaju redovna istraživanja i mjerenja koja bi mogla ukazivati na nivo medijske pismenosti u Crnoj Gori.

Medijska pismenost nije samo pitanje obrazovanja i kulture, već je i pitanje ekonomskog razvoja, jer je neophodna na tržištu rada 21. vijeka i time je neophodna za prekidanje međugeneracijskog siromaštva, a istovremeno je medijska pismenost i pitanje razvoja demokratije u jednoj zemlji, jer je neophodna za građanski aktivizam u digitalnom dobu.

Istraživanja UNICEFA u Crnoj Gori pokazuju da 7 od 10 građana Crne Gore prepoznaje medijsku pismenost kao najbolji dugoročni odgovor na dezinformacije. Oni smatraju da bi medijsko opismenjavanje građana omogućilo da oni sami provjeravaju tačnost informacija, čime bi se smanjilo širenje dezinformacija. Svijest i podrška građana postoji, na redu su sada razne institucije koje treba da odgovore na ovaj zahtjev građana Crne Gore.

Postojanje medijske pismenosti u crnogorskim školama je polazna osnova za strategiju medijske pismenosti. U školama je kao izborni predmet uvedena u CG obrazovni sistem 2009.godine. Problem je mali obuhvat tog predmeta, nedovoljna promocija predmeta u školama, ne postojanje kontinuirane obuke nastavnika/ca i činjenica da se ova vrsta znanja za sada samo nudi gimnazijalcima. Učenici gimnazije čine 30% ukupnog broja srednjoškolaca (oko 32.000 srednjoškolaca, 11.000 ih je u gimnazijama, a izborni predmet medijska pismenost u poslednje 3 godine je u prosjeku biralo svega 200 srednjoškolaca.

Postojanjem brojnih inicijativane nevladinog sektora i kampanj “Birajmo šta gledamo” koju su sproveli Agencija za elektronske medije i UNICEF u Crnoj Gori, te radu Nacionalne koalicije za medijsku pismenost, došlo je do određenih pomaka na ovom polju, ali svemu nedostaje strateški pristup i kontinuirani rad na promociji, podizanju svijesti i otpornosti građana na loše komunikacione prakse i edukaciji. U poslednje četiri godine obuke Zavoda za školstvo je prošlo 50 nastavnika osnovnih i srednjih škola, pa je zaključno sa 2020. godinom obuku Zavoda prošlo najmanje 260 profesora srednjih i osnovnih škola. Kroz projekte nevladinog sektora predmet je promovisan u većini škola u Crnoj Gori, gdje su održane brojne radionice.

Na inicijativu Instituta za medije Crne Gore formirana je i Nacionalna koalicija za medijsku pismenost (Koaliciju čine predstavnici Zavoda za školstvo Crne Gore, Unije direktora škola Crne Gore, Ministarstva kulture, Agencije za elektronske medije, univerzitetski profesori, eksperti iz ove oblasti, nastavnici i predstavnici nevladinog sektora). Oni su došli do predloga kako da se medijska pismenost dovede na potreban nivo kada je u pitanju obuhvat učenika i razvoja kompetencija kritičkog čitanja i upotrebe medija.²⁰

Medijska pismenost je jedini održivi, dugoročni odgovor na izazove digitalnog doba, jer na taj način svako dijete kroz školu stiče osnove medijske pismenosti i uči da koristi nove tehnologije, čime se osposobljava da nađe posao i da kao građanin učestvuje u digitalnom društvu.

U razvoju MP svoje mjesto imaju razni akteri, počev od obrazovnih institucija, medija i institucija kulture, zakonodavnih i izvršnih institucija, policije i nevladinih organizacija. U Crnoj Gori postoji regionalna nejednakost, nemaju svi u jednak pristup MO i na mnogo mjesta nedostaju resursi, što je posebno vidljivo u školama. Ne postoji koordinacija u ovoj oblasti (izuzev nastojanja Instituta za medije da objedini razne aktere u Nacionalnu koaliciju), nisu jasne i definisane nadležnosti za ovu oblast, a nisu identifikovane ni grupe u osjetljivom položaju i njihove potrebe).

Medijska pismenost odnedavno je prepoznata u Zakonu o medijima i Nacrtu zakona o audio-vizuelnim medijskim uslugama. Zakon o medijima, u članu 20, pominje medijsku pismenost kroz Fond za medijski pluralizam, pa se kao jedan od kriterijuma za dodjelu novca medijima navodi medijska pismenost i medijski profesionalizam. Nactom zakona o audio-vizuelnim uslugama, imenuje se organ javne uprave zadužen za promociju medijske pismenosti-Agencija za AVM.

Preporuke iz JUFREX analize su sljedeće:

- Neophodno je koncept medijske pismenosti, usklađen sa okvirom politike EU, unijeti u propise koji uređuju medije.
- Vlada bi trebalo da razvije nacionalnu politiku za promovisanje medijske pismenosti u svim segmentima društva radi izgradnje kapaciteta za aktivno,

²⁷ Istraživanja i kampanje UNICEFA o medijskoj pismenosti u Crnoj Gori

kritičko i kreativno korišćenje medija i jačanje svijesti gledalaca i slušalaca u pogledu njihovih medijskih prava i sigurnog korišćenja medijskih usluga.

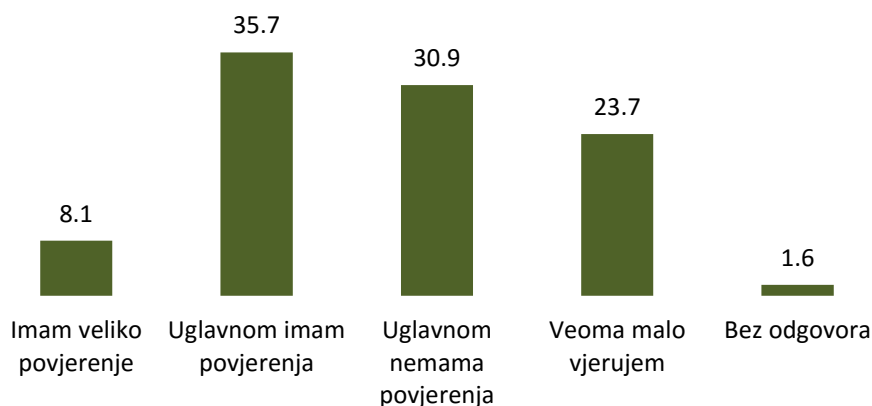
- Okvir politike bi trebalo da bude zasnovan na pristupu koji ima više zainteresovanih strana, podstičući, između ostalog, inicijative koje potiču od samih subjekata koji obavljaju medijsku djelatnost.
- AEM bi trebalo dati nadležnost i osoblje da prati razvoj medijske i informacione pismenosti i da koordinira aktivnosti usmjerene na istraživanje i promovisanje medijske pismenosti, u snažnom partnerstvu sa nadležnim ministarstvima.
- Vlada Crne Gore bi trebalo da obezbijedi dugoročnu šemu finansiranja aktivnosti koje unapređuju informacionu i medijsku pismenost.²¹

MEDIJI I SLOBODA MEDIJA U CRNOJ GORI (Istraživanje javnog mnjenja, CEDEM,Februar 2021.godine.)²²

Centar za demokratiju i ljudska prava – CEDEM je u okviru projekta „Jačanje kapaciteta lokalnih medija za izvještavanje o ljudskim i manjinskim pravima“ , a uz podršku ambasade SAD u Podgorici, sproveo istraživanje na temu medija i medijskih sloboda u decembru 2020. godine.

Za potrebe ovog dokumenta dajemo pregled rezultata ovog istraživanja:

Koliko generalno imate povjerenja u ono što vidite/čujete/pročitete u medijima - %

Grafikon 2.1: Generalno povjerenje u medije: SUM povjerenje vs SUM nepovjerenje - %

²¹ Analiza medijskog sektora u Crnoj Gori sa preporukama za usklađivanje sa standardima Savjeta Evrope i Evropske unije(JUFREX)

²² CEDEM,Februar 2021.godine

²⁹ Medijska pismenost kao preventiva za lažne vijesti i dezinformacije-CGO

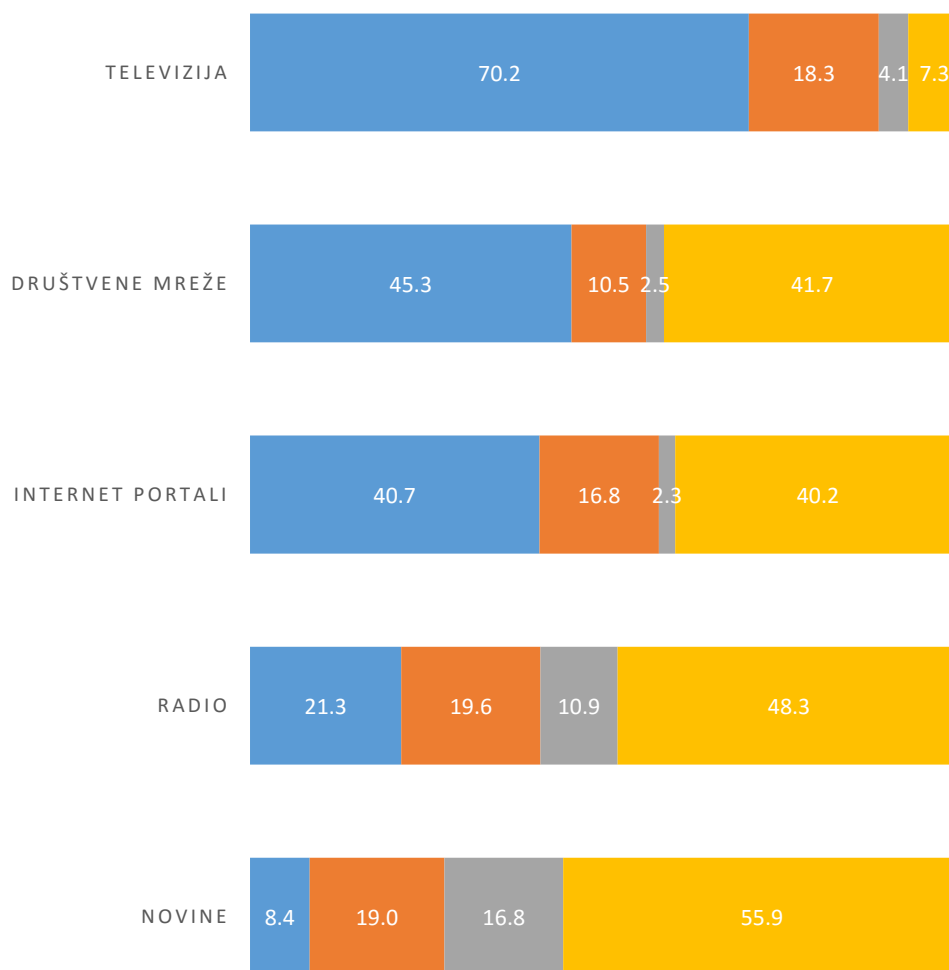
■ Povjerenje ■ Nepovjerenje

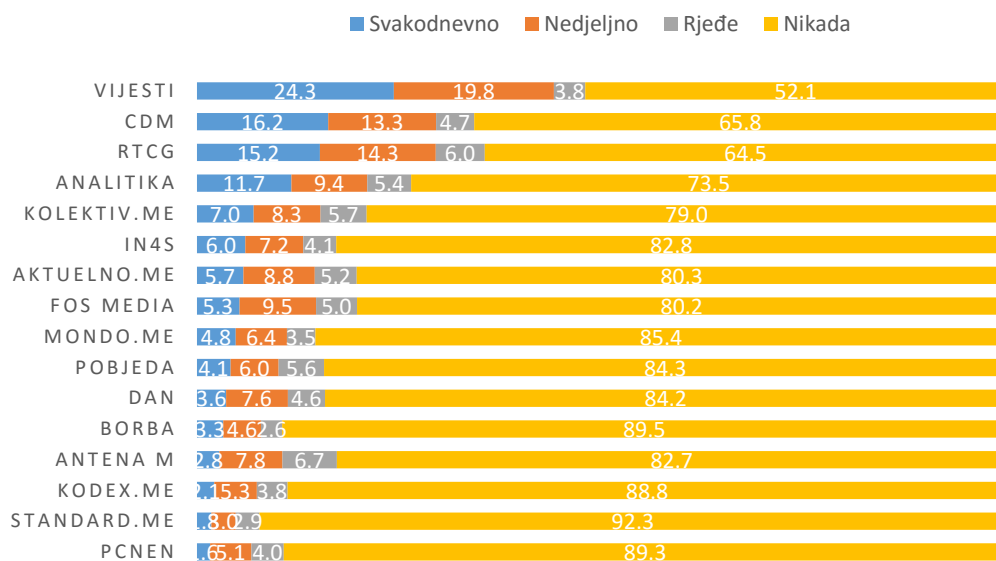
Podaci ukazuju da se najučestalije prati TV, a potom slijede društvene mreže i internet portali. Značajno rjeđe se prati radio, dok se najmanjoj mjeri prate novine.

Tabela 1: Učestalost praćenja medija - %

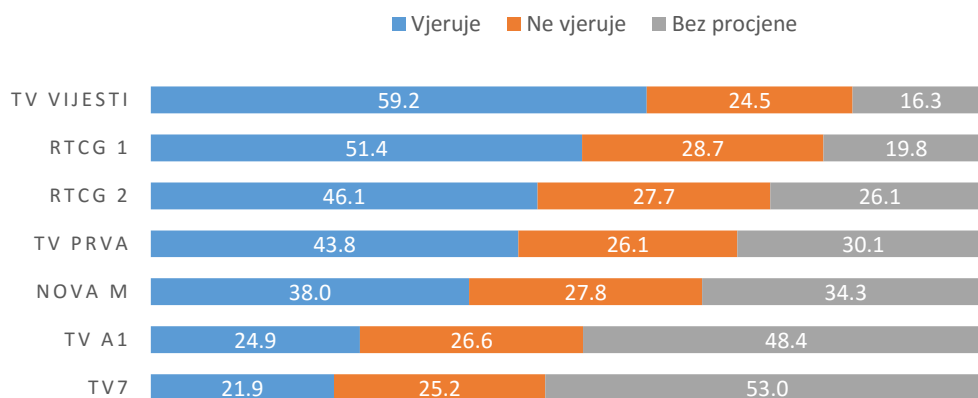
■ Svakodnevno ■ Nedeljno ■ Rjeđe ■ Nikada

Grafikon 4: Učestalost praćenja internet portala po kategorijama - %

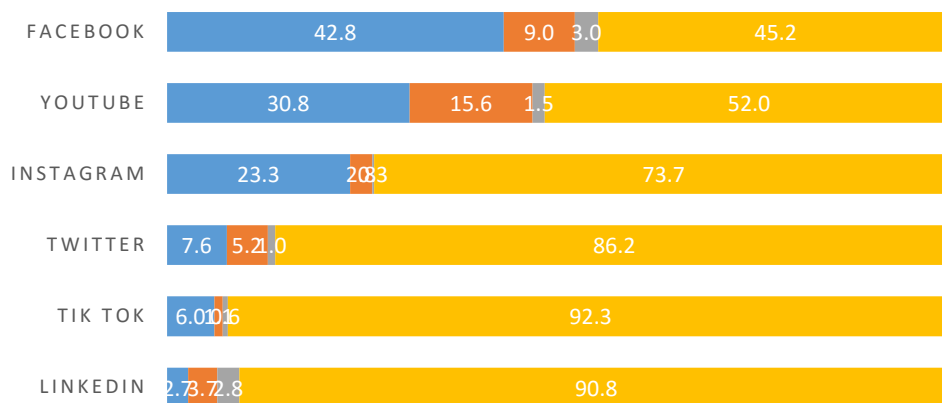

Grafikon 9. Povjerenje u informacije na TV stanicama

Grafikon 10: Učestalost praćenja društvenih mreža po kategorijama - %

■ Svakodnevno ■ Nedjeljno ■ Rjeđe ■ Nikada

STRATEŠKI CILJ 1	POBOLJŠANJE KVALITETA INFORMISANJA GRAĐANA			
Operativni cilj 1.1	Povećan kvalitet i obim sadržaja u elektronskim i štampanim medijima			
Indikator učinka	Polazna vrijednost - 2022.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g g /Izvor verifikacije	Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije
Procenat ukupne sopstvene produkcije registrovanih TV stanica	10% (2021) Izvor-AEM	15% Izvor verifikacije:	20% Izvor verifikacije:	25% Izvor verifikacije:
Procenat ukupne sopstvene produkcije registrovanih radio stanica	10% (2021) Izvor/AEM	20% Izvor verifikacije:	30% Izvor verifikacije:	35% Izvor verifikacije:
Maksimalni priocenat kupljenog i reemitovanog programa radio stanica u odnosu na spostvenu produkciju je 10%	N/A Izvor verifikacije: godišnji izvještaj AEM	10% Izvor verifikacije: godišnji izvještaj AEM	10% Izvor verifikacije: godišnji izvještaj AEM	10% Izvor verifikacije: godišnji izvještaj AEM
Procenat registrovanih elektronskih medija koji poštuje zakonske obaveze o minimumu sopstvene produkcije	N/A Izvor-AEM	60% Izvor verifikacije:	100% Izvor verifikacije:	100% Izvor verifikacije:
Broj podnijetih prigovora na rad elektronskih medija	(2021) 41 po prigovoru (izdato 26 upozorenja) po službenoj dužnosti	Izvor verifikacije: AEM	Izvor verifikacije:AEM	Izvor verifikacije:AEM

		144(izdato 128 upozorenja) Izvor-AEM					
Procenat elektronskih medija koji imaju internu ili eksternu samoregulaciju	AEM Manje od 5%	Vise od 10%	Vise od 20%			Minimum 50%	
Procenat osnovanih prigovora na rad štampanih medija i internetskih publikacija	30 Izvor verifikacije:Sa moregulatorn a tijela	50 Izvor verifikacije:	70 Izvor verifikacije:			20 Izvor verifikacije:	
Aktivnosti	Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datu m počet ak realiz acije	Plani rani završ etak aktiv nosti	Sredst va za realiza ciju i Izvor finansi ranja	Obrazloženje aktivnosti	
1.1.1.	Donošenje Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama	Usvojen Zakon o audiovizuelni m medijskim uslugama	MJDDM/Dir ektorat za medije	II kvart al 2022	IV kvart al 2022	0 eura	Zakonom i/ili podzakonskim aktom će se propisati da će TV stanice imati obavezu da proizvode najmanje 25% sopstvene produkcije sa naglaskom na informativne, kulturne i obrazovne sadržaje.
1.1.2	Sprovođenje periodičnih nezavisnih izvještaja o radu regulatora u oblasti audiovizuelnih	Urađena najmanje 1 i godišnji izvještaj o radu regulatora u oblasti audiovizuelni	Nevladine organizacije	I kvart al 2022	IV kvart al 2022	MJUDD M/Međ unarod ni donato ri 10.000, 00 eur	Ova aktivnost podrazumijeva izradu godišnjeg izvještaja od strane nevladinih organizacija u oblasti medija kao bi se dobio što objektivniji pregld zakonitosti rada Agencijeza audiovizuelne medijske usuge.

	medijskih usluga	h medijskih usluga				po izvještaju	
1.1.3	Uređenje dodjele nacionalnih frekvencija u skladu sa javnim interesom, odnosno potrebom sveobuhvatnog informisanja građana	Usvojen Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama		II kvartal 2022	IV kvartal 2022	Budžet	Zakonom o AVM uslugama bilo bi definisano da Savjet AEM odlučuje kada, zbog javnog interesa I sveobuhvatnog informisanja građana, raspisuje konkurs za dodjelu nacionalnih frekvencija . Prema tome konkurs se ne bi raspisivao na zahtjev zainteresovanih subjekata, već samo u slučajevima kada Savjet procijeni da su ispunjeni uslovi da se uvede usluga sa nacionalnim pokrivanjem koja u značajnoj mjeri doprinosi ispunjenjima načela uravnoteznog razvoja javnih I komercijalnih pružalaca avm usluga, razvoja konkurencije I pluralizma, primjene međunarodnih standard i objektivnosti, zabrane diskriminacije...
1.1.4.	Izmjena i dopuna Zakona o medijima	Usvojen Zakon o medijima	MJDDM/Dir ektorat za medije	II kvartal 2022	IV kvartal 2022	0 eura	Zakonom će se definisati ko će biti nadležan za nadzor nad poštovanjem zakona od strane štampanih medija i internetskim publikacijama, odnosno ko će pokretati postupke u slučajevima kršenja zakonskih odredaba Predviđeno uvođenje pozicije inspektora za medije pri Ministarstvu.
Operativni cilj 1.2		Ojačana podrška komercijalnim medijima koji izvještavaju o temama od javnog interesa kroz Fond za medijski pluralizam					
Indikator učinka		Polazna vrijednost - 2022.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g g /Izvor verifikacije		Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije	

Procenat medijskih sadržaja od javnog interesa proizveden u u registrovanim komercijalnim tv emiterima kroz Fond za podsticanje medijskog pluralizma i raznovrsnosti medija	10% (2021) Izvor-AEM	20%	30%	40%
Procenat medijskih sadržaja od javnog interesa proizveden u registrovanim komercijalnim radio emiterima kroz Fond za podsticanje medijskog pluralizma i raznovrsnosti medija	10% (2021) Izvor-	20%	30%	40%
Procenat medijskih sadržaja od javnog interesa proizveden u registrovanim komercijalnim internetskim publikacijama kroz Fond za podsticanje medijskog pluralizma i raznovrsnosti medija	20% (2021) Izvor-	30%	50%	70%
Procenat medijskih sadržaja od javnog interesa proizveden u registrovanim komercijalnim štampanim medijima kroz Fond za podsticanje medijskog				

pluralizma i raznovrsnosti medija							
Procenat povećanja sredstava iz Fonda za podsticanje pluralizma i raznovrsnosti		0.09%	0.18%	0.32%		0.45%	
Aktivnosti		Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum počet ak realizacije	Plani rani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti
1.2.1.	Izmjena i dopuna Zakona o medijima	Pripremljen predlog izmjena i dopuna Zakona o medijima	MJDDM/Dir ektorat za medije	II kvartal 2022	IV kvartal 2022	0 eura	U ovom djelu će se Zakon mijenjati na način da se poveća procenat za finansiranje Fonda za medijski pluralizam sa sadašnjih 0,09% tekućeg budžeta na 0,09% do 0.45%) tekućeg budžeta do kraja realizacije ove strategije.
Operativni cilj 1.3		Ojačani mehanizmi za efikasnu borbu protiv govora mržnje, online uznemiravanja i dezinformacija					
Indikator učinka		Polazna vrijednost - 2022.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g g /Izvor verifikacije		Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije	
Broj podnijetih prigovora u slučajevima govora mržnje u elektronskim medijima		2 (2021) Izvor verifikacije: Godišnji izvještaj AEM-a	10-15 Izvor verifikacije: Godišnji izvještaj AEM-a	15-20 Izvor verifikacije: Godišnji izvještaj AEM-a		0-5 Izvor verifikacije: Godišnji izvještaj AEM-a	

Broj izrečenih mjera povodom podnijetih prigovora u slučajevima govora mržnje u elektronskim medijima	2 (2021) Izvor verifikacije:	10-15	15-20			0-5
Broj podnijetih prigovora u slučajevima govora mržnje u stampanim medijima	(2021) 2 Izvor verifikacije: Samoregulatorna tijela	5 Izvor verifikacije: Samoregulatorna tijela	5-10 Izvor verifikacije: Samoregulatorna tijela			0-5 Izvor verifikacije: Samoregulatorna tijela
Broj izrečenih mjera povodom podnijetih prigovora u slučajevima govora mržnje u štampanim medijima	0 (2021) Izvor verifikacije:	2	5			0
Broj podnijetih prigovora u slučajevima govora mržnje u intrnetskim publikacijama	0 (2021) Izvor verifikacije:	10-20	30-40			5-10
Broj izrečenih mjera povodom podnijetih prigovora u slučajevima govora mržnje u intrnetskim publikacijama	0 (2021) Izvor verifikacije:	10	20			5
Aktivnosti	Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum počet ak realizacije	Plani rani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti

1.3.1.	Izmjena Krivičnog zakonika	Usvojena izmjena krivičnog zakona	Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava	IV kvartal 2022	II kvartal 2023	0 eura	Jasno definisana norma govora mrznje kao krivicnog djela.
1.3.2	Izmjena Zakona o medijima radi efikasnijeg suprostavljanja govoru mržnje i online nasilju.	Usvojena izmjena i dopuna Zakona o medijima	MJDDM/Dir ektorat za medije	II kvartal 2022	IV kvartal 2022	3000 eura/B udžet MJDD M i donatori	S obzirom na povećanje govora mržnje i da nije zabilježen proaktivan pristup tužilaštva od strane tužilaštva, Zakonom o medijima. (Zakon o medijima aktivna legitimacija mimo tužioca).
1.3.3.	Analiza potrebe za izmjenom zakonskog okvira u cilju sankcionisanja širenja dezinformacija	Urađena analiza	MJUDDM/Di rektorat za medije	I kvartal 2023	II kvartal 2023	Budžet MJUDD M 3.000,00 eura	
1.3.4	Uspostaviti mehanizma tjesne koordicnacije (RG Ministarstvo pravde, MUP, Tužilaštvo i sudovi) za sistematično praćenje kaznene politike sa obavezom periodičnog izvještavanja i pripremu preporuka	Osnovana mreža, sastvljena od predstavnika/ ica Univerziteta Crne Gore, nadležnog Ministarstva, etabliranih medija, policije, tužilaštva, sudova i NVO.	MJDDM/Dir ektorat za medije	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	55.000,00 eura/B udžet MJDD M	Suzbijanje govora mržnje, online nasilja i dezinformacijaMreža, po ugledu na EDMO i sa zadatkom ostvarivanja saradnje sa EDMO (European Digital Media Observatory) imala bi ulogu insttucije koja priprema i predlaže konkretne mjere za borbu protiv govora mržnje, online nasilja i dezinformacija, evidentira slučajeve govora mržnje, online nasilja i dezinformacija, vodi bazu podataka o tome iz kojih izvora se najčešće i u kontinuitetu širi govor mržnje i dezinformacije, vodi SOS liniju za pomoć žrtvama online nasilja i govora mržnje.

1.3.5	Uspostavljanje saradnje sa globalnim internetskim kompanijama radi smanjenja dosegla lažnih vijesti i govora mržnje	Potpisano najmanje 2 sporazuma o saradnji sa globalnim internetskim kompanijama radi smanjenja dosegla lažnih vijesti i govora mržnje	MJDDM/Dir ektorat za medije	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	0 eura	Cilj je smanjenje govora mržnje i dezinformacija, ograničenje i uklanjanje nezakonitih sadržaja
1.3.6	Uspostavljanje saradnje sa globalnim internetskim kompanijama radi pravedne nadoknade medijima za medijski sadržaj koji korisnici čitaju ili gledaju preko društvenih mreža.	Potpisana najmanje 2 sporazuma o saradnji u ovom dijelu	MJDDM/Dir ektorat za medije	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	0 eura	
1.3.7.	Obuka novinara i medijskih radnika u prepoznavanju i sprečavanju govora mržnje; obuka budućih moderatora na	Povećanje otpornosti kapaciteta medija u borbi protiv govora mržnje i	MJDDM/Dir ektorat za medije/AEM	II kvartal 2023	IV kvartal 2026	MJUDD M/Međunarodnatori /AEM 50000 eura	

	portalima i na stranicama društvenih mreža medija;	dezinformacija.				godišnje	
1.3.8.	Kampanje za sprečavanje govora mržnje i povećanje svijesti građana o problemu govora mržnje	Realizovana najmanje jedna kamanja godišnje	MJDDM/Dir ektorat za medije/AEM	II kvartal 2023	IV kvartal 2026	MJUDD M/Međunarodni donatori/AEM 10000 eura godišnje	
Operativni cilj 1.4		Povećana prilagođenost medijskih sadržaja osobama oštećenog vida i sluha					
Indikator učinka	Polazna vrijednost - 2022.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g g /Izvor verifikacije			Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije	
Procenat sadržaja prilagođen slabovidim osobama i osobama sa oštećenim sluhom u ukupnom sadržaju RTCG	0,01% (2021) Izvor verifikacije:	10% Izvor verifikacije:	20% Izvor verifikacije:			30% Izvor verifikacije:	
Procenat sadržaja na Javnom servisu koji se bavi OSI	N/A Izvor verifikacije:	45% Izvor verifikacije:	55% Izvor verifikacije:			60% Izvor verifikacije:	
Aktivnosti	Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum	Plani rani završetak	Sredstva za realizaciju i	Obrazloženje aktivnosti	

				počet ak realiz acije	aktiv nosti	Izvor finansi ranja	
1.4.1.	Izmjena Zakona o elektronskim medijima u dijelu koji se odnosi na primjenu člana 7 direktive EU 2018/1808 (AVMSD).	Usvojene izmjene Zakona o medijima	MJDDM/Dir ektorat za medije/AEM	II kvartal 2022	IV kvartal 2022	0 eura	<p>Zakonom o AVM uslugama predviđene su konkretne proporcionalne mjere koje imaju za cilj kontinuirano i postupno povećanje sadržaja pristupačnih osobama sa invaliditetom.</p> <p>Predviđene su mjere kojima je obezbijeđeno da pružaoci AVM usluga obavještavaju regulatorno tijelo o sprovođenju zakonom utvrđenih obaveza.</p> <p>Predviđene su mjere koje pružaoce AVM usluga podstiču da izrade akcijske planove kojima utvrđuju postepeno povećanje pristupačnih sadržaja</p> <p>Zakonom je utvrđena jedinstvena, pristupačna i online dostupna kontakt tačka koja pruža informacije o dostupnim sadržajima i nudi mogućnost prigovora u odnosu na pristupačne sadržaje.</p> <p>Informacije i javna obavještenja u slučajevima elementarnih nepogoda, pandemije, vanrednog stanja i prirodnih katastrofa objavljuju se takve da budu pristupačne i osobama sa invaliditetom.</p>
1.4.2	Izmjene Zakona o nacionalnom javnom emiteru RTCG u dijelu povećanja obima sadržaja pomoću audio-	Usvojen RTCG	MJDDM/Dir ektorat za medije	II kvartal 2022	IV kvartal 2022	Budžet	Izmjenama Zakona o rtcg biće utvrđeni procenti sadržaja najmenjenih osi i osobama oštećenog sluha.

	deskripcije i gestovnog govora						
1.4.3.	Obuke za novinare o izvještavanju i proizvodnji sadržaja o osobama sa invaliditetom	Najmanje 50 novinara obučeno za proizvodnju sadržaja o osobama sa invaliditetom	MJDDM/Dir ektorat za medije	Konti nuira no	Konti nuira no	8000 eura/B udžet MJDD M i donato ri	Cilj je veći broj novinara obučenih za proizvodnju ovih posebnih sadržaja.
Operativni cilj 1.5		Povećan procenat medijskih sadržaja posvećenih osobama sa invaliditetom, lgbtq, bivši korisnici psihoaktivnih supstanci, žene koje su žrtve porodičnog nasilja, roma i egipćana					
Indikator učinka		Polazna vrijednost - 2022.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g g /Izvor verifikacije		Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije	
Proizvedeni sadržaji posvećenih osobama sa invaliditetom, lgbtq, bivši korisnici psihoaktivnih supstanci, žene koje su žrtve porodičnog nasilja, roma i egipćana		(2021) 1% Izvor verifikacije: AEM/mediji	2% Izvor verifikacije: AEM/mediji	3% Izvor verifikacije: AEM/mediji		4% Izvor verifikacije: AEM/mediji	
Procenat sadržaja na Javnom servisu koji se bavi osobama sa invaliditetom, lgbtq, bivši korisnici psihoaktivnih supstanci, žene koje su žrtve porodičnog nasilja, roma i egipćana		2% Izvor verifikacije: RTCG	3% Izvor verifikacije: RTCG	4% Izvor verifikacije: RTCG		5% Izvor verifikacije: RTCG	

	Aktivnosti	Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum počet ak realizacije	Plani rani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti
1.5.1	Proizvedeni sadržaji posvećenih osobama sa invaliditetom, lgbtq, bivši korisnici psihoaktivnih supstanci, žene koje su žrtve porodičnog nasilja, roma i egipćana	Pripremljen predlog izmjena I dopuna zakona o AVM uslugama	MJUDDM	II kvartal 2022	IV kvartal II	Budžet 0 eura	Zakonom će biti propisana obaveza javnim emiterima za obavezan procenat programa posvećenih ranjivijim grupama.
1.5.2.	Proizvedeni sadržaj na Javnom servisu koji se bavi osobama sa invaliditetom, lgbtq, bivši korisnici psihoaktivnih supstanci, žene koje su žrtve porodičnog nasilja, roma i egipćana	Pripremljen predlog izmjena I dopuna zakona o RTCG	MJUDDM	II kvartal 2022	IV kvartal II	Budžet 0 eura	Zakonom će biti propisana obaveza javnom servisu za obavezan procenat programa posvećenih ranjivijim grupama.

STRATEŠKI CILJ 2	UNAPREĐENJE UREDNIČKE I FINANSIJSKE NEZAVISNOSTI JAVNIH EMITERA I VIŠI STEPEN ODGOVORNOSTI U RADU					
Operativni cilj 2.1	Unaprijeđena nezavisnost, integritet i profesionalnost novinara i medija					
Indikator učinka	Polazna vrijednost - 2022.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g g /Izvor verifikacije	Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije		
Brj prigovora na rad RTCG	55 (2021) Izvor verifikacije: Bilten RTCG	45 Izvor verifikacije: Bilten RTCG	35 Izvor verifikacije: Bilten RTCG	25 Izvor verifikacije: Bilten RTCG		
Broj prigovora na rad lokalnih javnih emitiera	N/A(2021) Izvor verifikacije: Godišnji izvještaj AEM-a	45 Izvor verifikacije: Godišnji izvještaj AEM-a	35 Izvor verifikacije: Godišnji izvještaj AEM-a	25 Izvor verifikacije: Godišnji izvještaj AEM-a		
Procenat ostvarenja produkcionih planova RTCG	50% (2021) Izvor verifikacije: Izvještaj o realizaciji programsko-produkcionh planova RTCG	70% Izvor verifikacije: Izvještaj o realizaciji programsko-produkcionh planova RTCG	80% Izvor verifikacije: Izvještaj o realizaciji programsko-produkcionh planova RTCG	90% Izvor verifikacije: Izvještaj o realizaciji programsko-produkcionh planova RTCG		
Procenat ostvarenja produkcionih planova lokalnih javnih emitiera	N/A Izvor verifikacije: Izvještaj o realizaciji	70% Izvor verifikacije: Izvještaj o realizaciji	80% Izvor verifikacije: Izvještaj o realizaciji programsko-	90% Izvor verifikacije: Izvještaj o realizaciji programsko-produkcionh planova lokalnih javnih emitiera		

		programsko-produkcionh planova lokalnih javnih emitera	programsko-produkcionh planova lokalnih javnih emitera	produktionh planova lokalnih javnih emitera			
Aktivnosti		Indikator rezultata	Nadležnost	Planirani datum početak realizacije	Planirani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti
2.1.1.	Donošenje izmjena Zakona o RTCG	Usvojen Zakon o RTCG	MJDDM/Direktorat za medije	II kvartal	IV kvartal	Budžet MJDDM	Zakonom će se dodatno unaprijediti kriterijumi i procedura izbora članova Savjeta javnog servisa sa ciljem izbora autentičnih predstavnika svih djelova društva dok će se i propisati veća odgovornost Savjeta, generalnog direktora i direktora programa u slučaju neispunjenja Plana ili kršenja profesionalnih standarda. Takođe

							potrebno je obezbjediti punu depolitizaciju i nezavisnost upravljačkih struktura RTCG kao i racionalizaciju i punu optimizaciju zaposlenih.
2.1.2	Donošenje Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama	Usvojen Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama	MJDDM/Dir ektorat za medije	II kvartal	IV kvartal	Budžet MJDDM	Zakonom o AVM uslugama će se propisati obaveze lokalnih samouprava u finansiranju javnih lokalnih emitera kojima će se povećati iznosi za finansiranje a i osigurati veća urednička samostalnost.
2.1.3	Izmjene i dopune Zakona o lokalnoj samoupravi	Usvojen Zakon o lokalnoj samoupravi	MJDDM	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Budžet MJDDM	Zakonom će se stvoriti dodatni pravni osnov za uređenje pitanja osnvanja i rada lokalnih javnih emitera kako bi se smanjio neprimjereni uticaj političkih partija.

2.1.4	Sprovođenje periodičnih izvještaja o radu javnih emitera i primjeni propisa	Pripremljen najmanje 1 godišnji izvještaj o radu javnih emitera i primjeni propisa	Nevladine organizacije	II kvartal 2023	IV kvartal 2026	/Međunarodni donatori	U cilju dobijanja objektivnije slike o radu javnih emitera, pružice se podrška pripremi izvještaja samostalnih aktera koji će pripremati izvještaje.	
STRATEŠKI CILJ 3		UNAPREĐENJE SLOBODE IZRAŽAVANJA I PROFESIONALIZMA U MEDIJIMA						
Operativni cilj 3.1		Unaprijeđena nezavisnost novinara						
Indikator učinka	Polazna vrijednost - 2022.g/Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g/Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g/Izvor verifikacije	Ciljna vrijednost - 2026.g/Izvor verifikacije				
Procenat registrovanih medija koji je donio statute u skladu sa zakonom i osigurao zaštitu urednika	N/A Izvor verifikacije: Izvještaj MJUDDM	80% Izvor verifikacije: Izvještaj MJUDDM	90% Izvor verifikacije: Izvještaj MJUDDM	100% Izvor verifikacije: Izvještaj MJUDDM				
Broj uspostavljenih mehanizama sa korektivnim ulogama unutar profesionalnih novinarskih udruženja	0 Izvor verifikacije: Novinarska udruženja	1 Izvor verifikacije: Novinarska udruženja	2 Izvor verifikacije: Novinarska udruženja	3 Izvor verifikacije: Novinarska udruženja				
Broj medija za uspostavljanje mehanizama za provjeru podataka	0 medija Izvor verifikacije: MJUDDM/AEM	5 medija Izvor verifikacije:	15 medija Izvor verifikacije: MJUDDM/AEM	30 medija Izvor verifikacije: MJUDDM/AEM				

		MJUDDM/A EM					
Aktivnosti		Indikator rezultata	Nadležnost	Planirani datum početak realizacije	Planirani završetak aktivnosti	Sredstv a za realizac iju i Izvor finansir anja	Obrazloženje aktivnosti
3.1.1	Donošenje izmjena i dopuna Zakona o medijima	Izrađen predlog Zakona o izmjenama i dopunama zakona o medijima	MJDDM/Dire ktorat za medije	I kvartal 2023	IV kvartal 2026	Budžet	Izmjenama Zakona će se obavazati mediji da moraju usvojiti statut kojim će se garantovati zaštita urednika prilikom promjene uređivačke politike ili vlasništva u medijima osigura adekvatna otpremna. Takođe, izmjenama zakona će se poboljšati i pojasniti procedura zaštite novinarskog izvora kako ne bi bio neprimjerenih pritisaka od strane tužilaštva ili sudaTakođe, normiraće se definicija novinara.

							Izmjenama Zakona će se obavezati mediji da u statutu jasno odvoje informativne redakcije medija od marketinga i pokušati da se umanju uticaj velikih oglašivača na nezavisnost medija, koji je itekako prisutan u Crnoj Gori.
3.1.2	Uspostavljanje posebnih etičkih mehanizama ili tijela unutar profesionalnih udruženja koja bi se bavila problematikom primjene etičkog kodeksa i profesionalnih standarda	Broj uspostavljenih mehanizama u udruženjima	Profesionalna medijska udruženja	II kvartal 2022	Kontinuirano	Međunarodni donatori	Potrebno je uspostaviti Etički komitet u okviru profesionalnih udruženja. Neophodno je jačati ulogu profesionalnih udruženja novinara, koji bi trebali da imaju edukativnu ali i korektivnu ulogu unutar svog članstva. Takođe, oni bi učestvovali u izradi novog Kodeksa novinarki i novinara Crne Gore. Obzirom da ne postoje jasni

						<p>kriteriji za sticanje statusa novinara (ne postoji obaveza akreditacije ili polaganja stručnog ispita), neophodno je jačati korektivnu ulogu unutar profesionalnih asocijacija, koje bi bile u mogućnosti da korigiraju greške uočene u radu novinara. Jedan od oblika korektivnog djelovanja je osnivanje Etičkog komiteta koji bi bio sastavljen od poštovanih članova medijske zajednice sa dugogodišnjim radnim iskustvom. Komitet bi se sastajao po potrebi i reagovao korektivnim mjerama prema kolegama koji su napravili grešku, ili je uočeno da rade u suprotnosti</p>
--	--	--	--	--	--	---

							<p>sa profesionalnim standardima. Komitet bi imao djelovanje samo unutar profesionalne asocijacije, te bi izrečene mjere imale edukativni (a ne represivni) karakter. Ovo bi bio značajan mehanizam za ispravljanje uočenih problema unutar medijske zajednice, naročito u segmentu političke povezanosti i uticaja na novinare.</p>
3.1.3	Izmjena Zakona o medijima	Usvojen Zakon o medijima	MJUDDM / Direktorat za medije	II kvartal 2022.	IV kvartaal 2022	Budžet	<p>Kroz Fond za podsticanje pluralizma i raznovrsnosti medija podsticati uspostavljanje mehanizama za provjeru podataka unutar redakcija.</p> <p>Uspostavljeni mehanizmi kod komercijalnih medija</p>

						greške nastale interpretacijom ili nerazumijevanjem materije o kojoj se izvještava. Sam proces bi trebao biti inkluzivan, jer je zajednički cilj novinara, urednika i osobe koja provjerava činjenice da objavljeni novinarski rad bude autentičan i tačan. U tom smislu, provjera činjenica postaje finalna etapa istraživačkog procesa, kao finalni atest dobro obavljenog posla.
Operativni cilj 3.2	Unaprijeđena samoregulacija u medijima					
Indikator učinka	Polazna vrijednost - 2022.g/Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g/Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g/Izvor verifikacije	Ciljna vrijednost - 2026.g/Izvor verifikacije		
Procenat registrovanih medija koji je uključen u neki oblik samoregulacije	N/A Izvor verifikacije: Mediji/Samor	50% Izvor verifikacije: Mediji/Samo	70% Izvor verifikacije: Mediji/Samoregulatorna tijela	80% Izvor verifikacije: Mediji/Samoregulatorna tijela		

		egulatorna tijela	regulatorna tijela					
Aktivnosti		Indikator rezultata	Nadležnost	Planirani datum početak realizacije	Planirani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti	
3.2.1	Promcija dobrih praksi u samoregulaciji	Realizovana najmanje jedna kampanja godišnje	MJDDM/NVO	I kvartal 2023	IV kvartal 2026	2.000 eura godišnje /sredstva iz budžeta MJDDM NVO-međunarodni fondovi	Podstiscanje različitih oblika samoregulacije i obaveza medija da poštuju samoregulatorne mehanizme.	
Operativni cilj 3.3		Poboljšana infomisanost građana o načinima podnošenja prigovora na rad medija						
Indikator učinka		Polazna vrijednost - 2022.g/Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g/Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g/Izvor verifikacije	Ciljna vrijednost - 2026.g/Izvor verifikacije			
Broj podnijetih prigovora na rad medija		N/A Izvor verifikacije: Izvještaji MJUDDM i AEM-a	130 Izvor verifikacije: Izvještaji MJUDDM i AEM-a	150 Izvor verifikacije: Izvještaji MJUDDM i AEM-a	70 Izvor verifikacije: Izvještaji MJUDDM i AEM-a			

Aktivnosti		Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum počet ak realizacije	Plani rani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti
3.3.1.	Organizovanje radionica za edukaciju građana o procedurama za podnošenje prigovora	Najmane 100 građana učestvovalo na jednodnevnim obukama o profesionalnim standardima u medijima i procedurama za podnošenje prigovora	Nevladine organizacije	I kvartal 2023	IV kvartal 2026	MJUDD M/Međunarodni fondovi i 5000 eura godišnje	Edukacijom građana i većim podnošenjem prigovora podstaći će se mediji da angažuju ombudsmene ili se uključe u samoregularna kolektivna tijela kako bi unaprijedili svoju profesionalnost.
3.3.2	Pružanje servisa besplatne pomoći za podnošenje prigovora na rad medija	Najmane 100 građana koristilo besplatni servis podrške u podnošenju prigovora na rad medija i kršenje profesionalnih standarda	NVO sektor	I kvartal 2023	IV kvartal 2026	MJUDD M/Međunarodni fondovi i 10000 eura godišnje	Besplatni servis podrške za građane koji su nezadovoljni profesionalnim radom medija dovešće do podnošenja većeg broja prigovora kako medijima tako i regulatornim tijelima.
3.3.3	Sprovođenje periodičnih analiza i istraživanja o radu	Urađeno najmanje jedno godišnje istraživanje o	NVO sektor	I kvartal 2023	IV kvartal 2026	MJUDD M/Međunarodni	Periodična istraživanja doprinjeće da se kvalitet rada samoregulatornih tijela unapređuje.

	samoregulatornih tijela	radu samoregulatornih tijela				fondovi i 10000 eura godišnje	
Operativni cilj 3.4		Jačanje kapaciteta novinara i drugih zaposlenih u medijima					
Indikator učinka	Polazna vrijednost - 2022.g/Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g/Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g/Izvor verifikacije			Ciljna vrijednost - 2026.g/Izvor verifikacije	
Broj novih uvedenih studijskih programa i predmeta u formalni system obrazovanja	N/A Izvor verifikacije:MPNKS/UCG	1 studijski program i 1 novi predmet Izvor verifikacije:MPNKS/UCG	1 studijski program i 3 nova predmeta Izvor verifikacije:MPNKS/UCG			2 studijska programa i 5 novih predmeta Izvor verifikacije:MPNKS/UCG	
Broj zaposlenih u medijima koji se usavršava na godišnjem nivou	N/A Izvor verifikacije:MJUDDM i AEM	Najmanje 20 Izvor verifikacije: MJUDDM i AEM	Najmanje 30 Izvor verifikacije: MJUDDM i AEM			Najmanje 40 Izvor verifikacije: MJUDDM i AEM	
Aktivnosti	Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum početak realizacije	Plani rani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti	

3.4.1.	Uspostavljanje novih studijskih programa i predmeta za oblast medija	Uspostavljeni novi studijski programi, uspostavljeni novi predmeti	MPNKS, UCG	I kvartal 2023	Kontinuirano	0 eura	Ovom mjerom se unaprijeđuje formalno obrazovanje budućih novinara. Takođe potrebno je predvidjeti osnivanje katedre za istraživačko novinarstvo.
3.4.2.	Sprovesti širok opseg obuka za postojeće zaposlene u medijima u cilju jačanja postojećih kapaciteta	Sprovedeno najmanje 20 obuka na godišnjem nivou, za najmanje 300 novinara i drugih zaposlenih u medijima	MJUDDM, AEM/medijske organizacije	I kvartal 2023	Kontinuirano	35.000,00/MJUDDM / donatori	Obuke novinara raznih vrsta u cilju povećanja profesionalnosti, objektivnosti, integriteta i istraživačkih kapaciteta. Ovo uključuje i obuke za istraživačko novinarstvo, data novinarstvo, multimedijalne sadržaje i drugo.

STRATEŠKI CILJ 4

UNAPREĐENJE AMBIJENTA ZA SIGURNOST NOVINARA

Operativni cilj 4.1

Obezbijeđeni mehanizmi za odvracanje od ugrožavanja i narušavanja fizičkog integriteta novinara

Indikator učinka	Polazna vrijednost - 2022.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g g /Izvor verifikacije	Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije
Broj procesuiranih slučajeva za ugrožavanje novinara	3 (2021) Izvor verifikacije: Izvještaj Komisije za napade na novinare	6 Izvor verifikacije: Izvještaj Komisije za napade na novinare	8 Izvor verifikacije: Izvještaj Komisije za napade na novinare	5 Izvor verifikacije: Izvještaj Komisije za napade na novinare
Broj izrečenih sankcija u slučajevima ugrožavanje novinara	3 (2021) Izvor verifikacije: Godišnji izvještaj	6 Izvor verifikacije: Godišnji	8 Izvor verifikacije: Godišnji izvještaj Komisije i Vrhovnog suda	5 Izvor verifikacije: Godišnji izvještaj Komisije i Vrhovnog suda

	Komisije I Vrhovnog suda	izvještaj Komisije i Vrhovnog suda					
Aktivnosti	Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum počet ak realizacije	Plani rani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti	
4.1.2	Praćanje kaznene politike sudova kroz redovno godišnje izvještavanje Vrhovnog suda o pravosnažnim presudama u postupcima gdje se kao oštećeni pojavljuju novinari	Izrađen godišnji izvještaj o pravosnažnim presudama u postupcima gdje se kao oštećeni pojavljuju novinari	Komisija za napade na novinare	I kvartal 2023	IV kvartal 2026	Budžet Komisije za napade na novinare	
Operativni cilj 4.2		Pojačana odgovornost nadležnih za efikasno rasvjetljavanje i procesuiranje napada na novinare					
Indikator učinka	Polazna vrijednost - 2022.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g g /Izvor verifikacije		Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije		
Procenat pokrenutih disciplinskih postupaka protiv odgovornih lica u	N/A Izvor verifikacije:	60% Izvor verifikacije:	80%		100% Izvor verifikacije: Izvještaj Komisije za napade na novinare		

nadležnim institucijama zbog nefikasnosti u rasvjetljavanju napada na novinare u odnosu na broj slučajeva		Izveštaj Komisije za napade na novinare	Izveštaj Komisije za napade na novinare	Izvor verifikacije: Izveštaj Komisije za napade na novinare			
Aktivnosti		Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum počet ak realizacije	Plani rani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti
4.2.1	Redovni godišnji izvještaji Komisije, Uprave policije i Vrhovnog državnog tužilaštva o učincima u rješavanju napada na novinare	Pripremljen godišnji izvještaj	Komisija za praćenje istraga o napadima na novinare	Kontinuirano	Kontinuirano	Budžet Komisija za napade na novinare	
4.2.2	Realizacija aktivnosti Komisije za praćenje istraga o napadima na novinare	Realizvano najmanje 80% planiranih aktivnosti	Komisija za praćenje istraga o napadima na novinare	Kontinuirano	Kontinuirano	Budžet Komisije za napade na novinare	
4.2.3	Formiranje specijalizovanih timova u Upravi policije i Tužilaštvu koji će pratiti i	Fomiran tim za istraživanje slučajeva napada na novinare kojeg	/Uprava policije/Tužilaštvo	IV kvartal 2023	Kontinuirano	Budžet UP i tužilaštva	Efikasnije sprovođenje procedura u slučajevima napada na novinare.

	istraživati slučajeve napada novinara	sačinjavaju predstavici Uprave policije i tužilaštva					
STRATEŠKI CILJ 5		OSNAŽIVANJE MEDIJSKE PISEMNOSTI SVIH SEGMENTA DRUŠTVA					
Operativni cilj 5.1		Unaprijeđena medijska pismenost svih segmenta društva					
Indikator učinka	Polazna vrijednost - 2022.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g g /Izvor verifikacije			Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije	
Procenat učenika srednjih škola koji su upoznati sa osnovnim principima medijske pismenosti	N/A Izvor verifikacije:	20% Izvor verifikacije:	35% Izvor verifikacije:			40% Izvor verifikacije:	
Aktivnosti	Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum počet ak realizacije	Plani rani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti	
5.1.1.	Formiranje Nacionalnog savjeta za medijsku pismenost	Odluka o formiranju Nacionalnog savjeta za medijsku pismenost	MJUDDM/Direktorat za medije	I kvartal 2023	kontinuirano	Budžet CG	U cilju uspostavljanja sistematičnog planiranja i praćenja aktivnosti vezanih za unapređivanje medijske pismenosti, praćenja ubrzanih promjena u digitalnoj eri i njihovom prilagođavanju lokalnom kontekstu, potrebno je uspostaviti Nacionalni savjet za medijsku pismenost (NSMP). Ovaj Savjet bi imao

konsultativnu ulogu prilikom izrade godišnjih planova za unapređenje medijske pismenosti. Savjet bi bio zadužen da prati sprovođenje godišnjih planova i da daje preporuke nadležnom ministarstvu za njihovo unaprjeđenje. Savjet bi takođe jednom godišnje izvještavao Vladu Crne Gore i javnost o napretku u ovoj oblasti. Članovi/ce NSMP činili bi predstavnici/ce ministarstava nadležnih za medije, kulturu, obrazovanje i mlade, predstavnici/ce obrazovnih institucija (predškolsko obrazovanje, osnovna i srednja škola, kao i univerziteti), kao i predstavnici/ce medija, NVO-a i nezavisni stručnjaci/kinje za ovu oblast. Najmanje jedan član/ica NSMP bio/bila bi delegiran/a u Komisiju za praćenje sprovođenja Nacionalne strategije za medije. Uspostavljanje NSMP podrazumijevalo bi sljedeće korake:

1. Izrada Pravilnika o radu NSMP, u kome će se precizno definisati nadležnosti, način rada, način izbora članova/ca, nadoknade članovima/cama za rad u NSMP, način izvještavanja prema Vladi Crne Gore i javnosti;

2. Određivanje koordinatora/ke iz MJUDDM koji bi pružao/la tehničku podršku radu NSMP;

3. Upućivanje predloga Odluke o osnivanju NSMP Vladi Crne Gore.

5.1.2.	Izrada sveobuhvatne analize nivoa medijske pismenosti po ciljnim grupama i polnoj strukturi, sa preporukama	Izrađena analiza	MJUDDM/Di rektorat za medije	II kvartal 2023	III kvartal 2023	Donatorska sredstva	Rezultati i preporuke analize poslužili bi MJUDDM i Nacionalnom Savjetu za medijsku pismenost kao osnov za pripremu višegodišnjeg plana za podizanje nivoa medijske pismenosti. U okviru ove analize, trebalo bi detaljno analizirati aktere u oblasti medijske pismenosti i dati preporuke za koordinaciju rada različitih aktera (državne institucije, lokalna samouprava, sektor obrazovanja, biblioteke, medije, organizacije civilnog društva, međunarodne organizacije)
5.1.3.	Izrada višegodišnjeg plana za podizanje nivoa medijske pismenosti	Izađen plan	MJUDDM/Di rektorat za medije i Nacionalni savjet za medijsku pismenost	III kvartal 2023	IV kvartal 2023	Budžet CG	<p>Na osnovu rezultata i preporuka analize (Aktivnost 5.1.2), MJUDDM i NSMP će izraditi detaljan višegodišnji plan za podizanje nivoa medijske pismenosti. Planom će biti detaljno predviđene oblasti, aktivnosti, nadležnosti i indikatori. Plan će takođe sadržati aktivnosti za međusektorsku koordinaciju rada u ovoj oblasti i utvrditi način na koji se vrši koordinacija različitih aktera (državne institucije, lokalna samouprava, sektor obrazovanja, biblioteke, medije, organizacije civilnog društva i međunarodne organizacije).</p> <p>Plan će biti poslat Vladi Crne Gore na upoznavanje i biće objavljen na web-sajtu MJUDDM. Sa planom će biti upoznata i javnost Crne Gore, na način koji je uređen Pravilnikom o radu NSMP.</p>

5.1.4.	Izrada godišnjih analiza i izvještaja o primjeni mjera sa preporukama za unapredjenje politika iz oblasti medijske pismenosti	Godišnji izvještaj upućen Vladi Crne Gore	Nacionalni savjet za medijsku pismenost/ MJUDDM/Di rektorat za medije	IV kvartal 2024	IV kvartal 2026	Budžet CG	Kontinuirane analize sa preporukama daju detaljan uvid u stanje u oblasti medijske pismenosti i realizacije plana za podizanje nivoa medijske pismenosti. NSMP upućuje godišnje analize sa preporukama Vladi Crne Gore, a dokument se objavljuje na web-siteu MJUDDM i sa nim se upozna je javnost na način koji je uređen Pravilnikom o radu NSMP.
5.1.5.	Organizovanje 3 redovne obuke godišnje za donosioce odluka, kreatore politika, predstavnike pravosuđa I lokalne samouprave, novinara I medijskih radnika (60 polaznika/ca godišnje)	Broj polaznika/ca obuka po polu i instituciji iz koje dolaze	MJUDDM/Di rektorat za medije/ NSMP, međunarodne organizacije, NVO-i, mediji	IV kvartal 2023	Kontinuirano	Donatorska sredstva, budžet CG	Sadržaj obuka će biti definisan na osnovu višegodišnjeg plana razvoja medijske pismenosti, kao i preporuka koje se tiču međusektorske koordinacije. Obuke će povećati nivo svijesti relevantnih društvenih aktera I njihova znanja i vještine u oblasti medijske pismenosti.
5.1.6.	Organizovanje jedne kampanje godišnje za podizanje nivoa svijesti	Broj i sadržaj kampanja, opis kampanja,	MJUDDM/Direktorat za medije/ NSMP, međunarodn	I kvartal 2023	IV kvartal 2026		Fokusiranim kampanjama koje se obraćaju različitim ciljnim grupama se podiže svijest građana/ki o značaju medijske pismenosti I stiču znanja I vještine iz ove oblasti.

	građana/ki o značaju medijske pismenosti i sticanju znanja i vještina iz te oblasti	obuhvat ciljne grupe	e organizacije, NVO-i, mediji				
5.1.7.	Kontinuirana edukacija nastavnog kadra	Povećan broj edukatora/ki medijske pismenosti - 50 edukatora/ki godišnje	Ministarstvo prosvjete/Zavod za školstvo/NSMP, MJUDDM/Direktorat za medije	I kvartal 2023	kontinuirano	Donacije, budžet CG	Mjera prati opredjeljenje za većim obuhvatom učenika/ca koji izučavaju medijsku pismenost u školama zbog čega je potrebno edukovati nastavni kadar.
5.1.8.	Redovna revizija (prilagođavanje) i unapređenje postojećih nastavnih programa i izrada potrebnih priručnika iz medijske pismenosti za osnovne i srednje škole	Revidirani i unaprijeđeni programi	Ministarstvo prosvjete/Zavod za školstvo/NSMP, međunarodne organizacije, NVO-i, mediji	I kvartal 2023	kontinuirano	Budžet CG, međunarodne organizacije	Postojeći kurikulum za srednje škole - gimnazije je iz 2009. godine, dok srednje stručne škole nemaju taj predmet. U toku je priprema programa i priručnika za osnovne škole. Obrazovne programe za ovu oblast sa pratećim priručnicima za nastavu je potrebno revidirati i prilagoditi potrebama učenika/ca.

5.1.9.	Kontinuirana evaluacija kvaliteta provođenja programa medijske pismenosti u školama I ishoda učenja	Urađena dvogodišnja evaluacija primjene programa I ishoda učenja	MPNKS, MJUDDM, NSMP	IV kvartal 2024	IV kvartal 2026	Donatorska sredstva, Budžet CG	Evaluacija se uvodi u cilju praćenja efekata nastave.
5.1.10.	Inicijativa ka Univerzitetu Crne Gore za uvođenje medijskog obrazovanja za učitelje I vaspitače I analizira potrebe I mogućnosti za kontinuiranu obuku istraživača u visokoškolskim institucijama iz medijske pismenosti I medijske pedagogije	Realizovana inicijativa ka Univerzitetu I obezbijedena odluka Univerzita u vezi sa aktivnošću 5.2.5	MJUDDM/ Ministarstvo prosvjete, Univerzitet, NSMP	II kvartal 2023	II kvartal 2023		Da bi sistem obrazovanja odgovorio na potrebe djece koja se od ranog doba susrijeću i koriste Internet, potrebno je dugoročno planirati obuke nastavnog kadra i vaspitača i u kurikulume svih budućih nastavnika i vaspitača uključiti obuke iz medijske pismenosti i medijske pedagogije.
STRATEŠKI CILJ 6		UNAPREĐENJE AMBIJENTA ZA FER TRŽIŠNO POSLOVANJE MEDIJA					
Operativni cilj 6.1		Unaprijeđena kontrola zakonskih normi					

Indikator učinka		Polazna vrijednost – 2022.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost – 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost – 2024.g g /Izvor verifikacije			Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije
Prćenat medija koje poštuju zakonske norme o transparentnost vlasništva		N/A Izvor verifikacije:Iz vještaj MJUDD I AEM	80% Izvor verifikacije: :Izvještaj MJUDDM I AEM	85% Izvor verifikacije: :Izvještaj MJUDDM I AEM			90% Izvor verifikacije: :Izvještaj MJUDDM I AEM
Procenat medija koje poštuju zakonske norme o transparentnost finansiranja		N/A Izvor verifikacije: :Izvještaj MJUDDM	80% Izvor verifikacije: :Izvještaj MJUDDM	85% Izvor verifikacije: :Izvještaj MJUDDM			90% Izvor verifikacije: :Izvještaj MJUDDM
Aktivnosti		Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum počet ak realizacije	Plani rani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti
6.1.1.	Priprema periodičnih izvještaja o primjeni Zakona o medijima i Zakona o AVM uslugama od strane regulatora	Urađen najmanje jedan godišnji izvještaj o sprovođenju Zakona koji sadrži podatke o vlasništvu u elektronskim medijima,	MJUDDM, Agencija za AVM usluge i NVO sektor	I kvartal 2023	Kontinuirano	Budžet Agencije za AVM usluge NVO/donatori	Zakonom o AVM uslugama će se stvoriti mogućnost za regulatora da provjerava vlasništvo nad elektronskim medijima. Na osnovu novih ovlaštenja sprovodiće se periodične analize.

		poštovanju odredbi o minimalnom procentu sopstvene produkcije, oglašavanju					
Operativni cilj 6.2	Osiguran jednak tretman svih učesnika na medijskom tržištu						
Indikator učinka	Polazna vrijednost - 2022.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g g /Izvor verifikacije	Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije			
Procenat poreke stope PDV-a za dnevnu i periodičnu štampu	7% Izvor verifikacije: Uprava prihoda i carina	0% Izvor verifikacije: Uprava prihoda i carina	0% Izvor verifikacije: Uprava prihoda i carina	0% Izvor verifikacije: Uprava prihoda i carina			
Količina Obezbjeđenje zalihe roto papira za štampu novina od strane države za 3 mjeseca	0 Izvor verifikacije: MJUDDM	200 tona Izvor verifikacije: MJUDDM	200 tona Izvor verifikacije: MJUDDM	200 tona Izvor verifikacije: MJUDDM			
Obezbijedjeno puno subvencionisanje troškova prenosa i emitovanja signala putem mreže radio-difuzinih predajnika za sve javne i komercijalne emitere	15% Izvor verifikacije: Vlada Crne Gore i MER	100% Izvor verifikacije: Vlada Crne Gore i MER	100% Izvor verifikacije: Vlada Crne Gore i MER	100% Izvor verifikacije: Vlada Crne Gore i MER			

Procenat poreke stope PDV-a za repromaterijal za štampane medije (roto papir, ploče i boje), za nabavku tehnike za medije, te za prodaju oglasnog prostora u svim formatima medija		21% Izvor verifikacije: Uprava prihoda I carina	7% Izvor verifikacije: Uprava prihoda I carina	7% Izvor verifikacije: Uprava prihoda I carina			7% Izvor verifikacije: Uprava prihoda I carina
Aktivnosti		Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum počet ak realizacije	Plani rani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti
6.2.1.	Priprema periodičnih izvještaja o primjeni Zakona o medijima	Urađen najmanje jedan godišnji izvještaj o sprovođenju Zakona koji sadrži podatke o poštovanju odredbi o oglašavanju javnog sektora, obavezi isticanja impresuma, transparentnosti vlasništva u	MJDDM/Inspektor za medije	I kvartal 2023	Kontinuirano	Budžet MJDDM	Zakonom o medijima će se stvoriti mogućnost za ovlaštenog inspektora da provjerava oglašavanje javnog sektora u internetskim publikacijama I štampanim medijima. biće propisane kaznene odredbe prema subjektima javnog sektora koji se oglašavaju u medijima koji nisu upisani u evidenciju medija. Na osnovu novih ovlaštenja sprovodiće se periodične analize.

		internetskim publikacijama					
6.2.2	Analiza primjene zakonske norme koja obavezuje javni sektor i medije da objave podatke o uplatama po osnovu oglašavanja i drugih javnih usluga	Urađena najmanje jedna godišnja analiza primjene zakonskih normi koje obavezuje javni sektor i medije da objave podatke o uplatama po osnovu oglašavanja i drugih javnih usluga	MJDDM	I kvartal 2023	Kontinuirano	0 eura	Zakon o medijima, transparentnost finansiranja.
6.2.3	Obezbjeđena interventna nabavka i održavanja zaliha od 200 tona papira za izdavače štampanih medija	Nabavljen roto papir, obezbjeđeno skladištenje, definisani uslovi prodaje roto papira izdavačima, obezbjeđeno redovno dopunjavanje nedostajećih količina	MJDDM/Vlada Crne Gore/MER	I kvartal 2023	Kontinuirano	Budžet	Obezbjeđiti sistem sličan robnim rezervama, koji će u slučaju krize na tržištu roto papira, omogućiti neprekidnu štampu novina u trajanju od tri mjeseca, a koje bi izdavači kupovali od države. Dimenzije roto papira i procedure za ustupanje, definisala bi država sa izdavačima.
6.2.4	Uređeno zamračenje reklamnog sadržaja i obavezi na	Usvojen Zakon o AVN uslugama, donijet podzakonski	MJUDDM/AEM	II kvartal 2022	IV kvartal 2022	Budžet AEM	Donošenjem Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama obezbjeđiće se obaveza zamračenja reklamnog sadržaja na televizijama čije je sjedište van Crne Gore koje se emituju kroz kablovsku

	televizijama čije je sjedište van Crne Gore koje se emituju kroz kablovsku mrežu, a putem kojih se oglašavaju pravna lica čije je sjedište u Crnoj Gori	akt, obezbjeđena puna primjena novih rješenja					mrežu, a čiji je marketing sadržaj napravljen isključivo ili dominantno za crnogorsko tržište. (Ovo po ugledu na zamračenje sadržaja za koja nisu plaćena prava za crnogorsko tržište - sport, igrani program, itd). Podzakonski akt će reglisati procedure i obaveze kablovskih operatera u ovoj oblasti.
6.2.5	Izmjene Zakona o porezu na dodatu vrijednost	Priprmljene izmjene i dopune Zakona o PDV-u	Ministarstvo finansija/	I kvartal 2023	Kontinuirano	Budžet	Izmjenama Zakona o PDV-u smanjiće se stopa za dnevnu i periodičnu štampu, za repromaterijal za štampane medije i elektronske medije.
6.2.6	Sprovođenje redovne finansijske i tržišne kontrole neregistrovanih internetskih publikacija i fizičkih lica koja prodaju marketinški prostor na internetu	Urađene najmanje dvije kontrole godišnje	Ministarstvo finansija/Uprava prihoda i carina	I kvartal 2023	Kontinuirano	Budžet	Potrebno je obezbijediti zakonito poslovanje i oporezivanje svih onih koji sada na nezakonit način prodaju marketinški prostor.
6.2.7.	Država će obezbijediti sredstva za prenos signala svih javnih i komercijalnih emitera putem zemaljskih radio-difuznih sistema	Obezbjeđena sredstva, redovne uplate RDC od strane Vlade Crne Gore	Vlada Crne Gore/MER/MJUDDM/RDC	I kvartal 2023	Kontinuirano	Budžet	Primjenom ove mjere, obezbijediće se puno pokrivanje troškova svih javnih i komercijalnih emitera za prenos radio-difuznog signala putem zemaljskih sistema.

6.2.8.	Uvesti obaveznu naknadu za sve hotele, restorane, kafiće i druge ugostiteljske objekte, koji svojim gostima obezbjeđuju besplatno čitanje štampe te uspostaviti sistem prikupljanja naknada i distribucije prikupljenih sredstava izdavačima na transparentan, efikasan i pravedan način.	Izmjenjen Zakon o medijima, usvojena neophodna podzakonska akta	MJUDDM	I kvartal 2023	Kontinuirano	Budžet	Na ovaj način uvodi se oporezivanje ugostiteljskih i drugih objekata koji svojim korisnicima pružaju besplatno korišćenje štampe.
6.2.9.	Uvesti obaveznu naknadu za sve press klipping agencije i druge kompanije koje nude usluge koje se zasnivaju na sadržaju koji proizvode i objavljuju mediji, te uspostaviti sistem prikupljanja naknada i	Izmjenjen Zakon o medijima, usvojena neophodna podzakonska akta	MJUDDM	I kvartal 2023	Kontinuirano	0 eura Budžet	Uvodi se naknada za korišćenje štampe od strane press klipping agencija koje rekomercijalizuju novinski sadržaj.

	distribucije prikupljenih sredstava izdavačima na transparentan, efikasan i pravedan način.						
Operativni cilj 6.3		Osigurano prikuplajnje relevantnih podataka o medijskom tržištu					
Indikator učinka	Polazna vrijednost - 2022.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g g /Izvor verifikacije			Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije	
Broj realizovanih istraživanja o čitanosti, gledanosti, slušanosti, povjerenju i drugim parametrima za sve medije u Crnoj Gori	0 Izvor verifikacije:Izveštaj MJUDDM i AEM-A	1 Izvor verifikacije: Izveštaj MJUDDM i AEM-A	1 Izvor verifikacije: Izveštaj MJUDDM i AEM-A			1 Izvor verifikacije: Izveštaj MJUDDM i AEM-A	
Aktivnosti	Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum počet ak realizacije	Plani rani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti	
6.3.1.	Uspostavljanje metrike za sve formate medija kako bi se mjerila čitanost, gledanost, slušanost,	Urađena metodologija za sprovođenje istraživanja	MJUDDM/AEM	I kvartal 2023	kontinuirano	Budžet MJDDM/AEM	

	povjerenje I drugi parametri za sve medije u Crnoj Gori, u saradnju sa medijskom zajednicom	uz učešće medija,					
6.3.2	Sprovođnje redovnih polugodišnjih istraživanja javnog mnjenja o trendovima na medijskom tržištu	Urađena jedinstvena metodologija za sprovođenje istraživanja o trendovima na medijskom tržištu, urađena i objavljena kvartalna istraživanja	MJUDDM/AEM	I kvartal 2023	kontinuirano	10.000,00e Budžet MJDDM/AEM	
Operativni cilj 6.4		Osigurana transparentnost svih podataka o finansijskim davanjima države i lokalnih samouprava medijima					
Indikator učinka		Polazna vrijednost - 2022.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g g /Izvor verifikacije		Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije	
Broj ustanovljenih nepravilnosti u medijima u odnosu na zakonske obaveze objavljivanja svih podataka o finansijskim davanjima države i lokalnih samouprava		N/A Izvor verifikacije: Izvještaj MJUDDM	5 Izvor verifikacije: Izvještaj MJUDDM	0 Izvor verifikacije: Izvještaj MJUDDM		0 Izvor verifikacije: Izvještaj MJUDDM	

Osnivanje lokalnih fondova za pluralizam i raznovrsnost medija		Izvor verifikacije:Za jednica opština 0	Izvor verifikacije: Zajednica opština 2	Izvor verifikacije: Zajednica opština 5			Izvor verifikacije: Zajednica opština 8
Aktivnosti		Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum počet ak realizacije	Plani rani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti
6.4.1	Sprovođenje kontrole trošenja budžetskog novca koji se raspodjeljuje svim medijima	Sprovedena najmanje jedna godišnja kontrola trošenja budžetskog novca koji se raspodjeljuje svim medijima	MJDDM	Kontinuirano	Kontinuirano	Budžet MJDDM/donator/NVO	
6.4.2.	Istraživanje o uticaju svih vrsta državnih davanja na ekonomski status zaposlenih u medijima	Urađen najmanje jedan godišnji izvještaj o o uticaju svih vrsta državnih davanja na ekonomski status zaposlenih u medijima	NVO sektor/Sindikata medija	Kontinuirano	Kontinuirano	NVO/donatori/budžet Sindikata medija	

6.4.3.	Omogućiti lokalnim samoupravama da uspostave svoje fondove za medijski pluralizam koji bi služili kao podrška lokalnim medijima	Uspostavljeni fondovi u dijelu lokalnih samouprava	Nadležnost: Lokalne samouprave	I kvartal 2023.	Kontinuirano	Budžet i: Lokalnih samouprava	Osnivanje lokalnih Fondova za medijski pluralizam, po uzoru na državni, kroz koji bi se finansirali sadržaji od interesa za stanovnike konkretnih opština. Obezbijediti jasne kriterijume koji medij bi mogao biti korisnik sredstava kako bi se izbjegle zloupotrebe i politički uticaji.
STRATEŠKI CILJ 7		UNAPREĐENJE EKONOMSKO-SOCIJALNOG POLOŽAJA ZAPOSLENIH U MEDIJIMA I SLOBODNIH NOVINARA/FOTOREPORTERA					
Operativni cilj 7.1		Osnažena pozicija zaposlenih u medijima i slobodnih novinara					
Indikator učinka	Polazna vrijednost - 2022.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g g /Izvor verifikacije			Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije	
Procenat usaglašenosti koeficijenata fotoreportera i drugih tehničkih zanimanja sa koeficijentom novinara u granskom kolektivnom ugovoru	0% Izvor verifikacije: Ministarstvo finansija I socijalnog staranja	100% Izvor verifikacije: Ministarstvo finansija I socijalnog staranja	100% Izvor verifikacije: Ministarstvo finansija I socijalnog staranja			100% Izvor verifikacije: Ministarstvo finansija I socijalnog staranja	
Aktivnosti	Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum početak	Plani rani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti	

				realizacije			
7.1.1.	Izmjene Zakona o medijima u cilju zaštite prava novinara	Urađen predlog izmjena i dopuna Zakona	MJDDM	II kvartal 2022	IV kvartal 2022	Budžet :0 eura	Zakonom o medijima predviđa se uvođenje obaveze poslodavca da u mediju ne može biti smanjen broj zaposlenih u periodu od najmanje šest mjeseci prije konkurisanja za raspodjelu sredstava iz Fonda za medijski pluralizam, te da odgovorno lice potpiše izjavu u kojoj garantuje da nema zaposlenih koji su angazovani suprotno Zakonu o radu, te obaveze da vrati sva sredstva državi ako se utvrdi suprotno.
7.1.2	Usvajanje novog Granskog kolektivnog ugovora za oblast medija kojim će se poboljšati ekonomski status i radna prava zaposlenih u medijima	Pripremljen novi Granski kolektivni ugovor za oblast medija i grafičke djelatnosti medijski sindikati I unija poslodavaca	Medijski sindikati/Unija poslodavaca	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Budžet	Unapređenje ekonomskog statusa i radnih prava zaposlenih u medijima
7.1.3	Izmjene Zakona o PDV-u (ukidanje carine i PDV-a za foto aparate, objekte i ostalu foto opremu)	Pripremljen predlog izmjena i dopuna Zakona o PDV-u	Ministarstvo finansija I socijalnog staranja	I kvartal 2023	IV kvartal 2023	Budžet	
7.1.4	Povezivanje radnog staža	Usvojena odluka Vlade Crne Gore	Vlada Crne Gore/Ministarstvo	I kvartal	IV kvartal	Budžet	Ostvarivanje prava iz radnog odnosa novinara, fotoreportera I snimatelja

	novinarima, fotoreporterima i snimateljima medijskih kuća koje su bile u stečaju i čija su preduzeća likvidirana		finansija i socijalnog staranja	al 2023	al 2023		medijskih kuća koje su bile u stečaju i čija su preduzeća likvidirana.
7.1.5.	Unapređenje materijalno-pravnog položaja novinara	Pripremljen novi GKU, definisani koeficijenti za zaposlene u medijima, utvrđen beneficirani radni staž za novinare i druge medijske radnike koji obavljaju posao sa povišenim stepenom rizika	Unija poslodavaca /Medijski sindikati	I kvartal 2023	Iv kvartal 2023	Budžet	Ovom se mjerom definišu koeficijenti za zaposlene u medijima i beneficirani radni staz za novinare i druge medijske radnike koji se bave poslovima sa povišenim stepenom rizika.
STRATEŠKI CILJ 8		SNAŽENJE PROCESA DIGITALIZACIJE I DIGITALNE TRANSFORMACIJE U MEDIJIMA					
Operativni cilj 8.1		Unapređeni tehničko-tehnološki i produkioni kapaciteti medija					
Indikator učinka	Polazna vrijednost - 2022.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost - 2024.g g /Izvor verifikacije			Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije	

<p>Porast broja kvalitetnih sadržaja u platformama digitalne zemaljske radio-difuzije (prilagođeni sadržaji, multijezični sadržaji, interaktivni sadržaji, sadržaji od značaja za ugrožene grupe, osobe sa invaliditetom, putne i vremenske informacije za građane i turiste i sl.)</p>	<p>Nema: Izvor verifikacije: AEM, EKIP, Nadležna ministarstva, Javni servisi (nacionalni i lokalni)</p>	<p>Postepeno i kontinuirano povećanje u odnosu na prethodni period. Izvor verifikacije: AEM, EKIP, Nadležna ministarstva, Javni servisi (nacionalni i lokalni)</p>	<p>Postepeno i kontinuirano povećanje u odnosu na prethodni period. Izvor verifikacije: AEM, EKIP, Nadležna ministarstva, Javni servisi (nacionalni i lokalni)</p>	<p>Postepeno i kontinuirano povećanje u odnosu na prethodni period. Izvor verifikacije: AEM, EKIP, Nadležna ministarstva, Javni servisi (nacionalni i lokalni)</p>		
<p>Procenat digitalizacije arhiva Javnog Servisa RTCG</p>	<p>5% Izvor verifikacije: RTCG</p>	<p>20% Izvor verifikacije: RTCG</p>	<p>40% Izvor verifikacije: RTCG</p>	<p>60% Izvor verifikacije: RTCG</p>		
<p>Procenat realizacije prve mreže digitalnog radija sa nacionalnim pokrivanjem</p>	<p>Strategijska polazišta i smjernice za uvođenje digitalnog radija u Crnoj Gori 0% Izvor verifikacije: AEM, EKIP, RDC; RTCG,</p>	<p>Realizacija prve mreže digitalnog radija sa nacionalnim pokrivanjem · 5% Izvori verifikacije: AEM, EKIP, RDC; RTCG</p>	<p>Realizovana prva mreža digitalnog radija sa nacionalnim pokrivanjem i koja distribuira sadržaje i javnih i komercijalnih emeitera. 10% Izvori verifikacije: AEM, EKIP RDC</p>	<p>Postepeno i kontinuirano povećanje broja sadržaja i usluga u odnosu na FM radio (sadržaji za osobe sa invaliditetom, dopunski sadržaji i sl) 20% Izvor verifikacije: AEM, EKIP</p>		
<p>Aktivnosti</p>	<p>Indikator rezultata</p>	<p>Nadležnost</p>	<p>Plani rani</p>	<p>Plani rani</p>	<p>Sredstva za</p>	<p>Obrazloženje aktivnosti</p>

				datu m počet ak realiz acije	završ etak aktiv nosti	realiza ciju i Izvor finansi ranja	
8.1.1.	Definisane usluge i akteri na tržištu avm usluga u pogledu primjenjenje tehnologije i uravnotežene regulatorne mjere	Usvojen zakon o AVM uslugama	MJUDDM,	II kvara l 2022	IV kvart al 2022	Budžet :0 eura	
8.1.2.	Stvoren podsticajan ambijent za dalji razvoj usluga digitalne zemaljske televizije (DVB-T2) i radija (Dab+)	Usvojen zakon o AVM uslugama	MJUDDM	II kvara l 2022	IV kvart al 2022	Budžet :0 eura	
8.1.3.	Stvoreni uslovi za implementaciju prvog nacionalnog multipleksa za T-DAB+ tehnologiju	Usvojen izmjene I dopune zakona o digitalnoj radiodifuziji	MEK	I kvart al 2023	II kvart al 2023	Budžet : 0 eura	Izmjenama zakona stvoriće se podsticajan ambijent za dalji razvoj usluga digitalne zemaljske televizije(DVB-T2) i radija (DAB+).

8.1.4.	Usaglašena regulatorna praksa koja se odnosi na pružaoce usluge distribucije radijskih i televizijskih programa, AVM usluga na zahtjev sa odredbama direktive EU 2018/1808 (AVMSD)	Usvojen zakon o AVM uslugama	MJUDDM	II kvartal 2022	IV kvartal 2022	Budžet : 0 eura	
8.1.5.	Definisani adekvatni termini koje se odnose na savremene usluge	Usvojen zakon o AVM uslugama	MJUDDM	II kvartal 2022	IV kvartal 2022	Budžet : 0 eura	Zakon treba da ima jasne i nedvosmislene definicije usluga i subjekata koji su tretirani zakonom, kao i odgovarajuću fleksibilnost koja treba da omogući jednostabnu primjenu postojećih zakonskih rešenja na nove usluge, za koje još ne postoji adekvatna praksa u Crnoj Gori, vodeći računa da primijenjene norme i načela budu u skladu sa odredbama, normama i načelima važeće regulative u Evropskoj uniji.
STRATEŠKI CILJ 9		UNAPREĐENJE RODNE RAVNOPRAVNOSTI					
Operativni cilj 9.1		Obezbjeđivanje ostvarivanja rodne ravnopravnosti u medjima					
Indikator učinka		Polazna vrijednost - 2022.g	Prelazna vrijednost - 2023.g g	Prelazna vrijednost - 2024.g g /Izvor verifikacije		Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije	

	/Izvor verifikacije	/Izvor verifikacije		
Povećam procenat rodne ravnopravnosti u medijima	70% Izvor verifikacije: Mediji	80% Izvor verifikacije: Mediji	90% Izvor verifikacije: Mediji	95% Izvor verifikacije: Mediji
Broj rodno odgovornih programa i rodno osjetljivog jezika kod lokalnih javnih emitera i RTCG	N/A Izvor verifikacije: RTCG, AEM	1 program, 20% sadržaja Izvor verifikacije: RTCG, AEM	2 programa, 50% sadržaja Izvor verifikacije: RTCG, AEM	3 programa, 80% sadržaja Izvor verifikacije: RTCG, AEM
Procenat primjene zakonske odredbe vezane za rodno senzitivni jezik, zabranu diskriminacije po osnovu pola i roda i višestruku diskriminaciju od strane komercijalnih medija	N/A Izvor verifikacije: AEM, MJUDDM	60% Izvor verifikacije: AEM, MJUDDM	80% Izvor verifikacije: AEM, MJUDDM	100% Izvor verifikacije: AEM, MJUDDM
Procenat usaglašenosti kodeksa novinara u dijelu izvještavanja o nasilju nad ženama sa međunarodnim standardima	0% Izvor verifikacije: MJUDDM,	0% Izvor verifikacije: MJUDDM,	100% Izvor verifikacije: MJUDDM, Novinarska udruženja	100% Izvor verifikacije: MJUDDM, Novinarska udruženja

		Novinarska udruženja	Novinarska udruženja				
Zabranjeni mizogeni sadržaji		Izvor verifikacije: MJUDDM 0%	Izvor verifikacije: MJUDDM 100%	Izvor verifikacije: MJUDDM 100%			Izvor verifikacije: MJUDDM 100%
	Aktivnosti	Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum počet ak realizacije	Plani rani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti
9.1.1.	Obuka za novinare o pitanjima rodne ravnopravnosti	Održane obuke za najmanje 100 novinara	MJUDDM/NVO	I kvartal 2023	IV kvartal	Budžet i Međunarodni fondovi	
9.1.2.	Izrada analize i kreiranje politike za potpuno ostvarivanje rodne ravnopravnosti u medijima	Izrađene godišnje analize i smjernice razvojne politike	MJUDDM/NVO	I kvartal 2023	IV kvartal	5.000,00eur Budžet i Međunarodni fondovi	

9.1.3.	Uspostavljanje rodno odgovornih programa, emisija i drugih sadržaja kao i povećanje rodno senzitivnog jezika u svim programskim sadržajima	Povećana proizvodnja rodno odgovornih programskih sadržaja	MJUDDM/Mediji	I kvartal 2023	Kontinuirano	Sopstvena sredstva	Podstaći medije da uvedu rodno odgovorne programe i da koriste rodno osjetljiv jezik. Obavezati lokalne javne emitere i javni servis RTCG da u godišnjem izvještaju o radu posebno izvijeste o broju i sadržaju programa sa temom rodne ravnopravnosti i mjerama za unapređenje upotrebe rodno senzitivnog jezika. Što se tiče podsticanja privatnih/komercijalnih medija da uvedu rodno odgovorne sadržaje i koriste rodno osjetljiv jezik, jedan od načina je da se prilikom raspodjele sredstava iz Fonda za podsticanje pluralizma i raznovrsnosti medija uvede kriterijum rodne ravnopravnosti.
9.1.4.	Puna primjena normi o rodnoj senzitivnosti i zabranu diskriminacije	Primjenjuju norme	Samoregulatorni mehanizmi/AEM/MJUDDM	III kvartal 2022	kontinuirano	sopstvena sredstva	Obezbijediti da mediji dosljedno primjenjuju zakonske odredbe vezane za rodno senzitivni jezik, zabranu diskriminacije po osnovu pola i roda i višestruku diskriminaciju, poštovanje Kodeksa novinara. Obezbijediti redovan monitoring programa javnih servisa i komercijalnih medija iz ugla moguće diskriminacije po osnovu pola i roda i diskriminacije višestruko marginalizovanih grupa. Prvi korak će biti izrada metodologije za rodno odgovorni monitoring medija, a nakon toga će se sprovesti dva monitoringa, čiji će se rezultati i preporuke dostaviti svim medijima i učiniti dostupnim javnosti.
9.1.5.	Utvrđiti smjernice za izvještavanje o	Donijete smjernice	MJUDDM u saradnji sa profesionaln	I kvartal	IV kvartal	Budžet /Međunarodn	Donijeti smjernice za izvještavanje o nasilju nad ženama u okviru Kodeksa novinarki i novinara Crne Gore, kako bi

	nasilju nad ženama u okviru Kodeksa novinarki i novinara Crne Gore		im novinarskim udruženjima i samoregulatornim tijelima	al 2023	al 2023	i donatori	se izbjegle zloupotrebe i kršenje međunarodnih standarda.
9.1.6.	Propisana zabrana prikazivanja mizogonih i štetnih sadržaja usmjerenih prema ženama	Usvojen zakon o medijima	MJUDDM	II kvartal 2022	IV kvartal 2022	Budžet :0 eura	Izmjenama zakona zabraniti prikazivanje mizoginih i štetnih sadržaja usmjerenih prema ženama, a u cilju suzbijanja i borbe protiv rodni stereotipa, po ugledu na rješenje iz Hrvatske.
STRATEŠKI CILJ 10		UNAPREĐENJE NEZAVISNOCTI I EFIKASNOSTI REGULATORA – AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE MEDIJE					
Operativni cilj 10.1.		Usaglašen nacionalni regulatorni okvir sa relevantnom pravnom tekovinom Evropske unije					
Indikator učinka	Polazna vrijednost – 2022.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost – 2023.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost – 2024.g g /Izvor verifikacije		Ciljna vrijednost - 2026.g g /Izvor verifikacije		
Zakon o AVM uslugama usaglašen sa Direktivom EU 2018/1808 (AVMSD), odnosno, relevantnom pravnom tekovinom Evropske unije.	Procenat usaglašenosti o avm uslugama Izvor verifikacije: MJUDDM 70%	Izvor verifikacije: MJUDDM Usaglašenost zakona potvrđena od strane referentnih međunarodnih tijela.	Izvor verifikacije: MJUDDM 100%		Izvor verifikacije: MJUDDM 100%		

Aktivnosti		Indikator rezultata	Nadležnost	Plani rani datum počet ak realizacije	Plani rani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju i Izvor finansiranja	Obrazloženje aktivnosti
10.1.1.	Agencije za elektronske medije transformisana u Agenciju za audiovizuelne medijske usluge u skladu sa propisima EU i obezbijedena njena puna finansijska i operativna nezavisnost	Usvojen zakon o AVM uslugama	MJUDDM	II kvartal 2022	IV kvartal 2022	Budžet AEM	Agencije za elektronske medije transformisana u Agenciju za audiovizuelne medijske usluge u skladu sa propisima EU i obezbijedena njena puna finansijska i operativna nezavisnost Zakon o AVM uslugama usaglašen sa Direktivom EU 2018/1808 (AVMSD), odnosno, relevantnom pravnom tekovinom Evropske unije.

U skladu sa Analizom stanja, Medijska strategija predviđa postizanje 10 strateških ciljeva, koji su razrađeni operativnim ciljevima, indikatorima učinka i ciljanim rezultatima. Njen sastavni dio je Akcioni plan za 2022. i 2023. godinu sa nizom aktivnosti, indikatorima rezultata, nadležnim tijelima za sprovođenje mjera, budžetom i opisom aktivnosti gdje je to neophodno.

XIV MONITORING, IZVJEŠTAVANJE I EVALUACIJA

U skladu sa Metodologijom razvijanja politika izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata, Medijske strategije Crne Gore 2022-2026, definišemo plan monitoringa, izvještavanja i evaluacije.

Monitoringom će se obezbijediti prikupljanje podataka o postizanju ciljeva i rezultata tokom realizovanja aktivnosti. Monitoring će biti usmjeren na akcione planove, polugodišnje i godišnje izvještaje sa posebnim osvrtom na indikatore učinka.

Za praćenje realizacije Strategije i nadzor nad kvalitetom i dinamikom planiranih aktivnosti formiraće se Komisija za praćenje sprovođenja Medijske strategije Crne Gore 2022-2026. Pored predstavnika Ministarstva nadležnog za medije, članovi Komisije biće predstavnici institucija čije su aktivnosti prepoznate Strategijom: Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja, Ministarstvo ekonomskog razvoja, Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta, Agencija za elektronske medije, Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, Radio-difuzni centar, NVO. Komisija će biti formirana nakon usvajanja Medijske strategije Crne Gore 2022-2026.

Sprovođenje Medijske strategije Crne Gore 2022-2026 realizovaće se kroz godišnje akcione planove koji sadrže pregled aktivnosti, nosioce aktivnosti i partnere, rokove za realizaciju, indikatore učinka, iznos sredstava i izvore finansiranja. Institucije zadužene za sprovođenje aktivnosti će dostavljati polugodišnje i godišnje izvještaje o realizovanim aktivnostima I druge podatka, na zahtjev Ministarstva.

Ministarstvo je u obavezi da sačini godišnje izvještaje o realizovanim aktivnostima u skladu sa Metodologijom i iste dostavi Vladi na usvajanje.

Da bi se utvrdio stepen ispunjavanja ciljeva, djelotvornosti i održivosti Strategije predviđena je i evaluacija ovog strateškog dokumenta. Evaluacija će biti sprovedena na kraju implementacionog perioda radi ocjenjivanja stvarnih efekata i učinka ove Strategije. Evaluaciju će vršiti nezavisni eksperti a izvještaj će biti dostavljen Vladi na usvajanje.